

המכון מקבוצת ראות
The Institute by Reut

מסגרת תפיסתית

עתידה של מדינת הלאום של העם היהודי

בין התגבשות לקריעה

גרסה א'

מרץ 2017

אדר תשע"ז

מסמך זה מוקדש לזכרו של חברנו מרטין
בן-מורה, שהקדיש את חייו לאתגר הציונות
במאה ה-21. מרטין ליווה את כתיבתו של
מסמך זה אך לא זכה לראות בהשלמתו.

4	תקציר מנהלים: להיות מדינת הלאום של העם היהודי במאה ה-21
5	מבוא למסמך: שנת 2017 כשנה מכוונת
5	שנת 2017 כ'סערה מושלמת' אפשרית
6	ישראל כביתו הלאומי של העם היהודי
8	הקדמה
8	רקע היסטורי
10	התפיסה הקיימת: ישראל היא ביתו הלאומי של העם היהודי
12	המציאות המשתנה: ישראל מגורם מגבש לגורם מפלג בעם היהודי
14	משמעויות והשלכות
16	תמונת העתיד הרצויה: מדינת ישראל שמשרתת את חוסנו ושגשוגו של העם היהודי
17	המענה: דרכי פעולה וחשיבה
17	שינוי תודעתי
17	שינוי מבני
18	שינוי מדיני
21	תודות, חברי הצוות
22	הערות למסמך
27	רשימת מקורות

הנחיות לקריאה מהירה

ניתן לקרוא מסמך זה במהירות באמצעות המשפטים המודגשים. כל פסקה מבטאת רעיון אחד בלבד שמסוכם במשפט המודגש. בדרך כלל זהו המשפט הראשון בפסקה. בהערות השוליים אין רעיונות נוספים שלא נזכרים בגוף המסמך.

תקציר מנהלים: להיות מדינת הלאום של העם היהודי במאה ה-21

בשנת 2015 נחלה ישראל כישלון מדיני בסיכול התמיכה האמריקאית בהסכם הגרעין עם איראן. בתהליכים סביב ההסכם העמידה ישראל את הקשר עם יהודי ארצות הברית המחויבים לישראל למבחן נאמנות, בכך שביקשה מהם בצורה מפורשת להירתם לסכל את המהלך המדיני של נשיא ארצות הברית בשם העדפת האינטרס הישראלי. **בקשה זו חשפה שבר עמוק בקהילות היהודיות באמריקה בנוגע למדינת ישראל**, וערערה את האיזון העדין בין נאמנות אזרחית ועמדה פוליטית ובין קשר לישראל וליהדות, המאפיין יהודים רבים בתפוצות. הצד הישראלי פירש כישלון זה ככישלון טקטי, אולם עבור יהודי ארצות הברית, מדובר באירוע אסטרטגי שממשיך להדהד במוסדות הקהילה היהודיים.

אירוע דיפלומטי זה התרחש בנקודת עיוורון ישראלית לגבי **פער המתגבש בין ייעודה של מדינת ישראל; להיות מדינת הלאום של העם היהודי, לבין המציאות המתהווה בה שליחות זו מתרוקנת מתוכן**.¹ בתפיסה הישראלית מדינת ישראל מהווה נכס ומקור עוצמה עבור העם היהודי כולו, ומעניקה משמעות וקומה רוחנית לכלל יהודי העולם. על כן, העם היהודי תמיד יעמוד לצד ישראל וישמור על זכותה להתקיים ולהתגונן. אולם בפועל, עבור יהודים רבים, אשר משלמים מחיר פוליטי, חברתי וכלכלי על הקשר וההזדהות עם מדינת ישראל, ערכה של מדינת ישראל נשחק. בנוסף, כיום מדינת ישראל אינה מעניקה משמעות לעם היהודי באופנים ובעוצמות שהיו בעבר. ניתן לזהות נסיגה ברמת ההזדהות והתמיכה של יהודים רבים בעולם במדינת ישראל, במיוחד בקרב בני הדור הצעיר. **למגמה זו משמעויות מרחיקות לכת על אופייה ובטחונה של מדינת ישראל ועל מצבו ועתידו של כלל העם היהודי.**

כתוצאה מכך צפוי העם היהודי להיפגע בטווח הארוך. עלול להיווצר מצב בו המדינה שנועדה לחזק את החוסן, השגשוג, האחדות והמנהיגות של העם היהודי, הופכת להיות מנוע לפילוג. בכך מדינת ישראל **תחטא לייעוד המקורי שלשמו היא נוסדה: להיות מדינת הלאום של העם היהודי כולו, ולהבטיח את המשך קיומו ושגשוגו.** מצב שכזה צפוי לאתגר את בסיס ההצדקה לקיומה של מדינת ישראל כביטוי הלאומי של העם היהודי. נוסף על כך, **קהילות יהודיות בתפוצות יפגעו גם הן**, שכן תפיסת ישראל כפרויקט מרכזי של העם היהודי עוגנה היטב בקרב מוסדות הקהילה, ויצירת הזהות היהודית בתפוצות כרוכות עמוקות בישראל. בשעה שישראל הופכת למנוע פילוג מוסדות קהילה אלו יתקשו לספק בסיס רחב לקהילה היהודית.

המענה לכך דורש שינוי גם בצד הישראלי. אנו נדרשים היום לשילוב בין פעילות של ממשלת ישראל 'מלמעלה למטה' לבין הרתמות של החברה האזרחית 'מלמטה למעלה', סביב המשמעויות של השאלה **מה זה אומר עבורנו, בישראל, להיות מדינת הלאום של העם היהודי במאה ה-21.** מסמך זה יציג את השינויים הדרושים ברמה התודעתית, המבנית והמדינית.

סוגיה זו כרוכה בהשלכות פוליטיות חברתיות עבור המיעוטים הלא יהודיים החיים במדינה. לכן, האתגר המרכזי של מדינת ישראל הוא ליצוק תוכן להיותה מדינת הלאום של העם היהודי, בצורה שתקדם בצורה מלאה את השילוב והשוויון של המיעוטים החיים בה.²

מבוא למסמך: שנת 2017 כשנה מכוננת

מסמך זה של מכון ראות עוסק במשמעותה של מדינת ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי במאה העשרים ואחת, ככל ששאלה זו נוגעת לקשר ההדדי בין מדינת ישראל לבין יהודי התפוצות. לסוגיה זו משמעות רבה עבור עתידה של המדינה: ראשית, קשר זה מהווה נדבך מרכזי בביטחון הלאומי של ישראל. שנית, ואולי אף חשוב מכך, סוגיה זו נוגעת בשורש מהותה של מדינת ישראל, חזונה, שליחותה וייעודה.

מכון ראות נכנס לתחום זה בעקבות נתונים המצביעים על התרופפות עקבית בזיקה בין שני המוקדים המרכזיים של העם היהודי בקצב הולך וגובר – מדינת ישראל וקהלים גדולים בקרב יהדות ארה"ב. במהלך העבודה זוהו מגמות עקביות הפורמות את הקשר בין שני המוקדים האלו. בין היתר, התרופפות זו מוזנת ממורכבות סביב ישראל אותה חווה ביתר שאת הדור הצעיר, וערעור בסיס הפעולה של ארגונים שהם נדבכים חשובים בקשר. התרופפות זו נמשכת למרות מאמצים גדולים מצדה של ממשלת ישראל וארגונים רבים בישראל וברחבי העולם היהודי. כך, שנת 2017 צפויה להתברר כשנה מכוננת עבור הקשר, כיון שבשנה זו עתידות מספר מגמות מדאגות להתלכד לכלל 'סערה מושלמת', שתשנה בצורה ניכרת את הקשר בין הקהילות.

המענה לאתגר זה צריך לבוא מממשלת ישראל, תוך מודעות ומחויבות למורכבות האתגר וגישה רלוונטית בכנסת ובממשלה. במקביל, המענה חייב לצמוח גם מהחברה האזרחית, כלומר הרתמות רחבה של החברה האזרחית הישראלית, בקרב יזמים, מנהיגים ומובילי דעה.

שנת 2017 כ'סערה מושלמת' אפשרית

שנת 2017 עלולה להיות שנה מכוננת בהקשר זה. חשיבותה נובעת מהתלכדות של שלוש מגמות: הראשונה, בשנה זו יצוינו חמישים שנים לניצחונה של ישראל במלחמת ששת הימים, מאה שנים להצהרת בלפור וכשבעים שנה להקמת מדינת ישראל, לצד גם חמישים שנות שליטה ישראלית בגדה המערבית ובאוכלוסייה הפלסטינית. התקווה לסיום הסכסוך הינה אבן ראשה של ארגונים מרכזיים של הקהילה היהודית – כמו AIPAC, הקונגרס היהודי העולמי, או מערך הפדרציות. לנוכח שקיעת האמונה בפתרון שתי המדינות והעדר אלטרנטיבה מוסכמת לה, ארגונים אלו מתקשים להתנהל אל מול המורכבות הישראלית.

השנייה, העימות סביב מעמדה של היהדות הפרוגרסיבית בישראל מגיע אף הוא לשיאים חדשים, כתוצאה מחוסר המימוש של הבטחות הממשלה בסוגיית מתווה הכותל. עימותים כגון זה משפיעים לרעה על יכולתן של מספר הולך וגדל של קהילות יהודיות אמריקאיות לשמר זיקה משמעותית לישראל.

השלישית, ניצחונם של הרפובליקנים בראשות דונלד טראמפ בבחירות לנשיאות ארה"ב, הושג על אפה וחמתה של הקהילה היהודית הפרוגרסיבית בארה"ב, שהצביעה ברובה המכריע כנגדו. יתרה מכך, התמיכה של ממשלת ישראל הנוכחית בממשל טראמפ, וההסכמה העתידית בין שני הממשלים בסוגיית ההתנחלויות וביחס לתהליך המדיני עם הפלסטינים, עלול להעמיד את מרבית יהודי ארה"ב ואת ממשלת ישראל משני צדדיו של מתרס מדיני. לפיכך, כל ארגון יהודי נתבע לנקוט עמדה ברורה בסוגיות ישראליות, כגון מעמד הרבנות האורתודוקסית או היחס להתנחלויות, ולעמוד בדילמה ארגונית שאין ממנה מוצא ללא מחיר כבד.

בקרב המנהיגות הוותיקה של יהדות ארה"ב ישנו ניסיון להכיל את הניגודיות הזו, אך בקרב צעירים יהודיים רבים מסתמן תהליך של הקצנה ביחס לישראל. מספר הולך וגדל של צעירים, מתרחק מישראל ואף מפסיק לתמוך בה בצורה פעילה. בה בשעה צעירים אלו מתרחקים ממוסדות הקהילה הוותיקים. כך למשל ארגון הלל, שמשרת סטודנטים יהודים בארבע מאות קמפוסים ברחבי ארה"ב, סובל ממתח רב בין האוכלוסייה שהוא משרת, שהיא צעירה, ליברלית ברובה ופרוגרסיבית בהשקפתה הדתית, לבין התורמים המממנים את הארגון.

על רקע שלושת המגמות הללו מתגבשת 'סערה מושלמת' שצפויה להחליש ארגונים מרכזיים של הקהילה היהודית ולשחוק עמודי תווך ממוסדים של התמיכה של יהודי התפוצות בישראל. גם בישראל צפוי מתח סביב חגיגות חמישים שנה לשחרור יהודה ושומרון והמקומות הקדושים, אולם מתח זה הוא כאין וכאפס לעומת הוויכוחים הפנימיים הצפויים ליהודים מחוץ לישראל, סביב אופן הציון של האירועים. כמובן שתרחיש זה מהווה איום חמור על אחד הנדבכים החשובים של הביטחון הלאומי של ישראל ועל הלגיטימציה הבסיסית לקיומה, להוות בית לאומי לעם היהודי כולו.

ישראל כביתו הלאומי של העם היהודי

ישראל נועדה להיות 'מדינת הלאום של העם היהודי'. זה היה חזונו של הרצל ומנהיגי הציונות שבאו בעקבותיו. במשך עשורים רבים נראה היה שלשאלה זו יש תשובות מעשיות וברורות: ישראל צריכה להיות פתוחה לעליה, לגאול את אדמת הארץ וליישובה, ולשאוף לכונן בה חברת מופת. במסגרת זו נוצר הסדר שבו מדינת ישראל היא הכלי של העם היהודי כולו למימוש ייעודו ההיסטורי של העם, ולכן על העם לשרת את מדינת ישראל ולהעניק לה תמיכה כספית ופוליטית. במשך העשורים שחלפו, הידלדל הדיון הציבורי בסוגיית מהותה של ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי, וההסדר ההיסטורי הפך להיות מובן מאליו.

אלא שקיימת גישה נוספת, ציונית לא פחות, לפיה **מעצם ייעודה של מדינת ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי, עליה לשרת את הקיום המתמשך, הביטחון והשגשוג של העם היהודי כולו**, הכולל את קיומה של גולה תוססת. לפיכך, מדינת ישראל צריכה להכווין את מעשיה, לא רק לפי האינטרסים של תושביה, אלא גם לפי צורכיהם של יהודי התפוצות. במילים אחרות, יש לראות את הקשר בין מדינת ישראל לבין העולם היהודי בתפוצות לא רק מנקודת מבט תועלתנית, הנשענת על היותו אחד הנדבכים המרכזיים של הביטחון הלאומי, אלא גם מנקודת מבט ערכית הנובעת מתפקידה של ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי.

יתרונה של הגישה הראשונה, הרואה בגולה היהודית משאב של מדינת ישראל, הוא בפשטותה: מאחר שעל יהדות הגולה לתמוך במדינת ישראל, אין כל צורך להבין את הצרכים והמגמות בקרב יהודי הגולה ולכלול אותם בתהליכי קבלת ההחלטות בישראל. מנגד, הגישה הרואה במדינת ישראל כמי שעליה לשרת את העם היהודי, מחייבת את ממשלת ישראל להכיר את המגמות המתפתחות בקרב העם היהודי לעומקן, ולשאול כיצד משפיעה מדינת ישראל על העם היהודי ברמות שונות:

ברמה החוקתית – מהם התחומים המשפיעים על יהדות התפוצות? האם ישנם נושאים שבהם ראוי שתתקיים חובת היועצות עם קהילות יהודיות לפני חקיקה או גיבוש מדיניות ממשלתית? האם ישנם נושאים שבהם מדינת ישראל צריכה להימנע מלחוקק? לדוגמה, בשל השפעתם השלילית על עיצוב החיים היהודיים בקהילות מחוץ לישראל. תחומים כגון אלו יכולים להיות מערך חוקי ההגירה של ישראל, המגלמים את הרעיון של ישראל כבית הלאומי של

העם היהודי; מערך חוקי המס, ככל שהם נוגעים ליהודי העולם ונותנים הטבות בגין הגירה לישראל; או תחום השפיטה בכל הקשור לאופן שבו משולב המשפט העברי במשפט הישראלי.

ברמה הדתית – כיצד תחום ניהול הדת במדינה, כולל מעמד הרבנות והרבנים וניהול המקומות הקדושים, משפיע על קהילות יהודיות בתפוצות ועל טיפוח זהות יהודית מחוץ לישראל?

ברמת הייצוגיות הפוליטית – האם צריכים להיות מנגנוני ייצוג פוליטי של יהודי העולם בכנסת ישראל ובממשלת ישראל? וכיצד אמורים יהודי העולם לקחת חלק בתהליכים הפוליטיים בישראל?

ברמה הביטחונית – כיצד מגולמים השיקולים הנוגעים להגנה על יהודי התפוצות בתהליכי קבלת החלטות בתחום הביטחון הלאומי ובמערכת הביטחון?

בתחום החינוך – ראשית, כיצד יש ללמד את ההיסטוריה של העם היהודי, ובפרט כיצד נושא יהדות התפוצות הינו חלק ממערכת החינוך הישראלית? שנית, האם לישראל ישנה מחויבות להנחלתה של השפה העברית בקרב יהודי התפוצות?

בתחום מערך יחסי החוץ של המדינה והאופן שבו הוא מתחבר לקהילות יהודיות ברחבי העולם ומשרת אותם – כיצד יש לטפל בסוגיות כמו המאבק בדה-לגיטימציה של ישראל ובתנועת ה BDS, כאשר סוגיות אלו משפיעות לא רק על ישראל, אלא גם, וביתר שאת, על קהילות יהודיות בתפוצה?

שאלות אלו ונוספות צריכות להישאל היום בקרב החברה הישראלית, שכן הימנעות מהם מחלישה ותחליש את מעמדה של מדינת ישראל כבית הלאומי לבני העם היהודי כולו. בכך יעסוק מסמך זה.

גידי גרינשטיין, נשיא ומייסד

נטעלי אופיר-פלינט, מנכ"לית

אברהם אינפלד, מנטור

הקדמה

1. **מטרת מסמך זה היא להצביע על הפער המתגבש בין ייעודה של מדינת ישראל; להיות מדינת הלאום של העם היהודי, לבין המציאות המתהווה שבה ייעוד זה נשחק.** מסמך זה מבקש לבחון את משמעויות הפער ולהציע כיווני חשיבה ופעולה לצמצומו.
2. **קבוצת ראות, העוסקת בנושא העמיות היהודית משנת 2008, רואה בייעודה של מדינת ישראל, להיות מדינת הלאום של העם היהודי, אחד מנושאי הליבה של הציונות במאה ה-21.**³ הציונות כתנועה יהודית המממשת ריבונות בארץ ישראל, כרוכה בשאלת הקשר עם יהדות התפוצות. נושא זה סובל כיום מפער תפיסתי ומצוי ב'נקודות עיוורון' של הציבור הישראלי.
3. **המסמך מחולק לארבעה חלקים:** הראשון, רקע היסטורי המתאר התרחשויות ומגמות רלוונטיות. השני, מתאר את התפיסה הציונית הרווחת בישראל אודות היחסים בין מדינת ישראל ליהדות התפוצות, ואת המציאות המשתנה המאתגרת את תפיסה זו. החלק השלישי יעסוק בהשלכות ובמשמעויות של הפער. החלק אחרון יציג את תמונת העתיד הרצויה וישרטט כיווני פעולה וחשיבה שיסייעו לצמצום הפער.
4. **כדי לסגור את הפער המתהווה בין מדינת ישראל ויהודי התפוצות ישנם שינויים שצריכים להתרחש בשתי הקהילות.**⁴ ייחודיותו של מסמך זה היא בבחירה **להתמקד בצד הישראלי של האתגר** – באופן בו הוא נוצר בישראל וכן באחריותם של מנהיגים וקהילות בישראל לצמצומו. לתפיסתנו, המנהיגות הציונית בישראל צריכה לשאול את עצמה **מהי המשמעות, עבור מדינת ישראל, להיות מדינת הלאום של העם היהודי? ולהבין שישאל היא צד ביצירת הבעיה ולכן טמונה בה גם יכולת התיקון, שיחייב שינוי תפיסתי, מבני ואף מדיני.**

רקע היסטורי

חלק זה מתאר את הרקע ההיסטורי ואת המגמות המתחזקות היום הרלוונטיות להבנת הפער התפיסתי הרווח כיום בישראל.

5. **קריסת תפיסות היסוד לגבי הקשר עם יהדות התפוצות הותירה ריק תפיסתי** – בשני העשורים האחרונים הוכח שהנחות העבודה עליהן התבססה מערכת היחסים הקלאסית בין מדינת ישראל ויהדות התפוצות אינן רלוונטיות. הציונות הקלאסית התבססה על שלילת הגולה, קרי, אמונה בכך שהגולה היא מצב זמני, ועלייה לישראל סופה שתסיים את השלב הזה בהיסטוריה היהודית. על אף תפיסה זו, מערכת יחסים ענפה התקיימה בין קהילות בישראל ומחוצה לה, אשר התבססה על עקרונות מוסכמים על שני הצדדים, כגון, תפיסת "דוד עשיר - אחיין עני", ו"דם תמורת כסף". היום, תפיסות אלו אינן יכולות לבסס את מערכת היחסים ועם סיומן נותר ריק תפיסתי.⁵ לכן, קשה להצביע על עקרונות או מטרות משותפות אשר מגדירות את טיב מערכת היחסים בין מדינת ישראל ויהדות התפוצות. בה בשעה, האתוס הלאומי של

הישראליות מתעצם, בד בבד עם הפיכתה של ישראל למרכז היהודי הגדול ביותר בעולם,⁶ ומחליש ואף עשוי להחליף את הזהות היהודית.

6. **שחיקת המתווכים בין ישראל וקהילות יהודיות בתפוצות מקשה על גישור על פני מתחים מובנים** – כבר בימיה הראשונים של המדינה התקיים מתח מבני בין המדינה הריבונית הישראלית לבין רשת הקהילות היהודיות המבוזרות בתפוצות, בין היתר סביב שאלות הקשורות לייצוגיות ונאמנות.⁷ בעוד שהקהילות בתפוצה נשענו על מנהיגות מקומית והתפתחו באופן וולונטארי, מדינת ישראל, כישות ריבונית עם סמכות רשמית, חוקקה ומיסדה נושאים הנתונים בליבת החיים היהודיים,⁸ הפעילה סמכות ועוצמה פיזית ובכך השפיעה דרמטית על העם היהודי בישראל ומחוצה לה.⁹

7. **בעבר, מתח מבני זה נוהל באמצעות 'מתווכים' חזקים אשר ריכזו את המתח והקלו על טיפוח מערכת יחסים יעילה בין ישראל ויהדות התפוצות.**¹⁰ מוסדות משותפים (כגון הסוכנות היהודית והקרן הקיימת לישראל), מנהיגים (כגון חיים ויצמן או הרב יוסף דוב בער סולובייצ'יק), ערכים (כגון ארץ ישראל המקודשת לעם היהודי כולו) ומעל הכול – הצורך לשמור על הישרדותו הפיסית של העם היהודי לאור טראומת השואה, שימשו כמתווכים כאלו. אולם בשנים האחרונות, אנו עדים לכך שכוחם של המתווכים המסורתיים נשחק, רמת הייצוגיות שלהם מתערערת,¹¹ ולכן יכולתם לגשר על פני המתח המבני הולכת ופוחתת.

8. **ישראל: מחולשה ונזקקות לעוצמה ויציבות כלכלית** – הקמת מדינת ישראל הייתה מיזם משותף של העם היהודי במשך שנים רבות, והיא נתפסה כמדינת הלאום של העם היהודי, בעיני יהודי ישראל ויהודי התפוצות כאחד, ללא קשר למידת ההזדהות או ההשתתפות שלהם בפועל. **במשך עשרות שנים מערכת היחסים עם התפוצות עוצבה לאור החולשה של ישראל והזדקקותה לסייע חיצוני**, כאשר תפקיד התפוצה היה לחזק ולגונן על מדינת ישראל. בהדרגה התחולל היפוך במגמה זו, וישראל התחזקה בכוחה הצבאי, המדיני והכלכלי. היפוך זה הגיע לשיאו בעת המשבר הכלכלי בשנת 2008, שהמחיש את החוסן הכלכלי של מדינת ישראל אל מול קהילות יהודיות גדולות במדינות המערב. לכן, **בניגוד לעבר בו העם היהודי נשאל כיצד הוא עוזר לחזק את מדינת ישראל, היום נדרשת השאלה מה מדינת ישראל צריכה לעשות כדי לחזק את העם היהודי.**

9. **אתגרי התפוצה היהודית מתחזקים** – בשעה שמדינת ישראל הופכת לחזקה ומשגשגת, קהילות יהודיות בתפוצות סובלות משתי בעיות מרכזיות. הראשונה, נישואי תערובת (inter-marriage), בשיעור העולה על 50% בקרב יהדות ארה"ב. והשנייה, התבוללות תרבותית (assimilation), הבאה לידי ביטוי בקושי לרתום את הדור הצעיר למסגרות הקהילתיות היהודיות הקיימות (כגון בתי כנסת ופדרציות), באופן שבו זהותם היהודית תהיה משמעותית עבורם.¹²

במובנים מסוימים, ממשלת ישראל הבינה שהיא נושאת באחריות הולכת וגדלה כלפי קהילות יהודיות בתפוצות, לא רק כלפי אלו החוות מצוקה קיומית, אלא גם כלפי קהילות הנהנות משגשוג,¹³ והיא משקיעה משאבים רבים בחיזוק קהילות יהודיות בתפוצות ובמלחמה

באנטישמיות.¹⁴ יחד עם זאת, עבור החברה הישראלית בכללותה, הקשר עם התפוצות אינו נושא זהותי, מה שמחיש ומעמיק את הנתק בין הקהילות.¹⁵

10. **שנת 1967 הייתה "שנת הציוניזציה" של קהילות יהודיות רבות בתפוצה** – כלומר, שנה בה הציונות הפכה למרכיב משמעותי בזהות היהודית והקהילתית מחוץ לישראל.¹⁶ **אולם, בשנה זו נזרעו גם זרעי הפילוג העתידיים**, אשר נסובים היום סביב שאלת השליטה בפלסטינים, שבאה בד בבד עם שיבת העם לארץ אבותיו אשר מעבר לקוי הפסקת האש של 1949, ושאלת ניהול המקומות הקדושים, אשר רובם שוחררו משלטון זר לידי הריבונות הישראלית במהלך הלחימה.

11. **קריסת פרדיגמת הפתרון המדיני והתהוות שסע פוליטי סביב אופייה של ישראל** – תדמיתה של ישראל כמדינה רודפת-שלום כרוכה בעשורים האחרונים בהירתמות לתהליכים מדיניים, בעיקר עם הרשות הפלסטינית. עם הקושי המתמשך ליישם את "רעיון שתי המדינות" או כל פתרון מדיני יציב אחר, השסע בין חוגים פוליטיים בישראל מתהווה גם בקרב קהילות יהודיות בעולם, כאשר במוקד השסע שאלות הנוגעות לאופייה של מדינת ישראל. **לכאורה, ציר הימין הפוליטי מתקרב למדינת ישראל בשעה שהציר הפוליטי השמאלי מתרחק**. בקרב החברה הישראלית ובקרב קהילות יהודיות בתפוצה, תופעה זו באה לידי ביטוי בקיטוב פוליטי עמוק, שאינו מאפשר אדישות ודורש נקיטת עמדה ברורה ומובחנת.

12. **מתקרבים או מתרחקים? ההחטאה הגדולה** – השיח המחקרי והארגוני על הקשר בין ישראל וקהילות יהודיות ברחבי העולם, ובפרט בארצות הברית, עסוק בשאלה האם ישנה התקרבות או התרחקות בין הקהילות והאם מדובר בתופעה חדשה או לא, אולם למעשה **ההתקרבות וההתרחקות מתרחשות בעת ובעונה אחת**. הסיבה להבדלים בין הכותבים וההוגים השונים נובעת מהגדרות שונות ליהדות, לציונות, לערכים יהודיים ואף למה המשמעות של קשר עם ישראל (למשל, האם ביקורת נחשבת למעורבות וקשר?) וכמובן מאיסוף ופרשנות של נתונים שונים. לתפיסתנו, היום ניתן לראות התקרבות מכמה סוגים (אוהדת וביקורתית) באזורים מסוימים של הקשר בין ישראל והתפוצות לעומת התרחקות באזורים אחרים. **דינאמיקה זו נובעת ממאבק על דמותה של מדינת ישראל, בישראל ומחוצה לה, המתגבש בעשור האחרון**.

התפיסה הקיימת: ישראל היא ביתו הלאומי של העם היהודי

לפי התפיסה הרווחת כיום בקרב הציבור בישראל, מדינת ישראל היא ביתו הלאומי של העם היהודי:

13. **מדינת ישראל ויהדות התפוצות חולקות גורל משותף** – ישנה שותפות גורל בין ישראל ויהדות התפוצות. ישראל בטוחה וחזקה משמעה עם יהודי חזק ובטוח. לכן, יהודים בתפוצות מסייעים ותומכים בקיומה ובטחונה של מדינת ישראל.¹⁷

14. **מדינת ישראל היא נכס של העם היהודי** – ישראל מעניקה לעם היהודי מספר יתרונות ועוצמות שלא היו לעם היהודי במשך דורות רבים:

- א. **מדינת ישראל היא מדינת המקלט לכל יהודי** – מדינת ישראל מעניקה מעין "פוליסת ביטוח" לכל יהודי העולם, גם לקהילות שאינן חוות מצוקה, שהיא תקלוט ותגן על כל יהודי המעוניין בכך.¹⁸ בזכות הקמת מדינת ישראל, לא תחזור מציאות של פליט יהודי.¹⁹
- ב. **למדינת ישראל יש כלי מדיניות ו'עוצמה רכה' המשמשים להגנה ולשמירה על יהודים בתפוצות שלא מסוגלים לעשות זאת עבור עצמם** – מדינת ישראל, המחזיקה בכלי מדיניות ודיפלומטיה, פעלה ותפעל כדי להגן על יהודים וקהילות יהודיות ברחבי העולם במצבי חירום.²⁰
- ג. **מדינת ישראל היא מדינה יהודית ודמוקרטית** – ואף 'הדמוקרטיה היחידה במזרח התיכון'. שייכותם של יהודי העולם לעם שמדינת הלאום שלו היא דמוקרטית-ליברלית, מחזקת את מעמדם של יהודי העולם במדינות אחרות, שכן הם נתפסים כמיעוט שערכיו היהודים עולים בקנה אחד עם נאמנות אזרחית.²¹
15. **מדינת ישראל מעניקה משמעות לעם היהודי כולו**. ישראל מעניקה קומה רוחנית ותחושה של משמעות עמוקה לכל יהודי באשר הוא, כיון ש:
- א. **מדינת ישראל היא מרחב של חיים יהודיים מלאים** – ישראל היא המדינה היהודית היחידה בעולם, אשר מעניקה חווית חיים יהודיים מלאים, עשירים וחופשיים, לא רק במרחב הפרטי כי אם גם במרחב הציבורי.²² מאפיינים כגון שבת כיום המנוחה הלאומי, כשרות בחסות המדינה, ניהול המקומות הקדושים וכדומה, הופכים את ישראל למקום בעל משמעות דתית עמוקה עבור יהודי העולם, גם אם הם עצמם בחרו לגור בתפוצות.²³
- ב. **מדינת ישראל מהווה מקור לגאווה והזדהות עבור יהודי העולם** – מדינת ישראל נוסדה על בסיס חזון חברת המופת, ומימוש השליחות היהודית להיות אור לגויים. נוסף על כך, היותה של ישראל מפעל רוחני ותרבותי מרכזי של העם היהודי, מעניק גם הוא לזהות היהודית בתפוצות תחושת גאווה ומקור להזדהות והשראה.²⁴
- ג. **ציננות ישראל הם מקור האחדות של העם היהודי** – ארץ ישראל היא המרחב ההיסטורי בו נוצר ועוצב העם היהודי, ובו חושלה הציננות מרעיון למדינה. גם היום, ציננות ישראל הם מקור האחדות הבסיסי שלנו כעם, על אף קיומן של מחלוקות רבות.²⁵
16. **העם היהודי תמיד יגן על זכות הקיום של מדינת ישראל**. כיון שישראל היא נכס עבור העם היהודי, יהודי התפוצה יגוננו על קיומה של מדינת ישראל.
- א. **יהודים מתאחדים כנגד אתגרים הישרדותיים** – מדינת ישראל הוקמה לאחר השואה, שהמחישה את הסכנה הגדולה הטמונה בהיות עם ללא מדינה וריבונות. לכן, יהדות התפוצות תמיד תעמוד לצידה של מדינת ישראל אל מול איום הישרדותי.²⁶
- ב. **היהודים יהיו הראשונים להגן על זכות הקיום של ישראל** – מאז חורבן בית ראשון רוב העם היהודי חי מחוץ לישראל. קיומה של מדינת ישראל מעניק ליהדות התפוצות בטחון המחזק את יכולת השגשוג של העם היהודי יותר מאי פעם בהיסטוריה. לכן, יהדות

התפוצות תמיד תהיה הראשונה להגן על מדינת ישראל ועל קיומה במובן הדיפלומטי, הביטחוני, הכלכלי והפוליטי.²⁷

המציאות המשתנה: ישראל מגורם מגבש לגורם מפלג בעם היהודי

בפועל, מתהוות מגמות, אשר מערערות את הנחות היסוד הנ"ל עד כדי הפיכתן ללא רלוונטיות. מגמות אלו קיימות בצירופים שונים ובעוצמות שונות ברוב הקהילות היהודיות בעולם, כאשר הן באות לידי ביטוי בעוצמה הגבוהה ביותר כיום בקרב בני הדור הצעיר בארה"ב.

17. **כיום אין מערכה כוללת משותפת בה העם היהודי ומדינת ישראל פועלים יחדיו באופן עקבי** – בעבר, חיזוקה של מדינת ישראל עמד במרכז האתגרים המשותפים של ישראל ויהודי העולם, יחד עם אתגרים נוספים של קהילות במצוקה. אולם, עם סיום המאבק הישראלי-יהודי לשחרור אסירי ציון, הסתמן כי לא נותרו עוד אתגרים משותפים מובהקים.²⁸

18. **עבור יהודים רבים, הנכס שהוא מדינת ישראל נשחק ואף הפך מנכס לנטל, שיש לו עלויות חברתיות, פוליטיות וכלכליות** – הסיבות שבגינן ישראל היוותה נכס לעם היהודי בעבר אינן רלוונטיות באופן דומה היום. ישראל שהייתה בעבר נכס עבור טיפוח זהות יהודית בתפוצות, הפכה להיות נטל שמכביד על הקהילות ומקשה על הנחלת ערכי הקהילה היהודית ועיצוב הזהות לדור הצעיר.²⁹ ישראל לא נתפסת עוד כגורם מאחד, מעורר הזדהות או גאווה, אלא נושא רגיש שדורש התמודדות מחושבת על מנת שלא יצור נזק.³⁰

א. **רוב יהודי העולם אינם מחפשים כיום מקלט, עליית-מקלט אינה רלוונטית** – כיום, מרבית יהודי התפוצות אינם נמצאים תחת איום מוחשי. עם סיום העליות הגדולות מברית המועצות ומאתיופיה, ישראל אינה נדרשת עוד כארץ מקלט בעיני יהודי העולם כבעבר.³¹ בנוסף, דווקא ישראל סובלת מאיום בטחוני מוחשי יותר ממדינות מערביות אחרות, מה שמערער את דימויה כמקלט בטוח.³²

ב. **העוצמה הרכה של ישראל נשחקת ומאתגרת, ואף עשויה לסכן את העם היהודי שחי בתפוצות** – כיום, מדינת ישראל נתפסת תכופות כ"גוליית" בסכסוך הישראלי-פלסטיני,³³ עוצמתה הרכה של ישראל נשחקת, והיא לא פעם מתקשה לספק גב מדיני ודיפלומטי יציב, ליהודים וישראלים כאחד.³⁴ דוגמה בולטת לכך היא התפרעויות אנטישמיות ואנטי-ישראליות כלפי יהודים באירופה, בעתות לוחמה בישראל.³⁵ דוגמה נוספת היא תנועת החרם נגד ישראל (BDS), שבפועל פוגעת יותר בלכידות של קהילות יהודיות בתפוצה מאשר במדינת ישראל.³⁶

19. **הבסיס הערכי של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית מתערער בעיני יהדות התפוצות**
א. **יהודית: המונופול האורתודוכסי מייצר הזרה של יהודים רבים בתפוצות** – אי-הפרדת הדת מהמדינה והמונופול האורתודוכסי השולט במוסדות המדינה, מייצרים הזרה וריחוק

של יהודים קונסרבטיבים, רפורמים ואף אורתודוקסים רבים מישראל, בשל העובדה שמדינת היהודים אינה מכבדת ואף שוללת את יהדותם ואמונתם.³⁷

בשעה שנושאי דת ומדינה מהווים זירת מאבק לפוליטיקה מפלגתית בישראל, מדינת ישראל מצמצמת את יכולתה של היהדות להוות בסיס משותף רחב בין הקהילות: הן בכך שהעיסוק הפנימי של מדינת ישראל בנושאי גיור ופלורליזם דתי, משאיר רבים מבין יהדות התפוצות "מחוץ לאוהל", והן בכך שאי-הפרדת דת ומדינה והמונופול האורתודוקסי מזינים דימוי של מדינה לא-ליברלית שאינה מאפשרת חופש דת.³⁸ כך, מדינת ישראל פוגעת באופן לא מכוון באחדות העם היהודי, ומגדילה את הניכור כלפיה.³⁹

ב. דמוקרטיה: ישראל נתפסת כמדינה שאינה עומדת באמות המידה המצופות ממדינה מערבית-דמוקרטית בעלת ערכים ליברלים – ישראל מתמודדת עם ביקורת רבה על האופן שבו היא מנהלת את אתגרי הביטחון שלה, ועל יחסה לפלסטינים ולמיעוטים. ביקורת זו משפיעה מאוד על דעתם ויחסם של יהודי התפוצות למדינת ישראל.⁴⁰ כך, עבור חלקים נרחבים מיהודי התפוצות, מדינת ישראל אינה מקור לגאווה, אלא לעיתים אף מושא לביקורת או מקור לבושה.⁴¹

ג. לחימה ממושכת ומעורפלת יוצרת דילמות מוסריות – בניגוד לעבר, בו מלחמות בישראל אופיינו על ידי אויב ברור, הכרעה וסיום מוגדרים, המצב הביטחוני מתאפיין היום ברצף של אירועי לחימה בעצימות נמוכה, המתרחשים בקרבה של אוכלוסייה אזרחית בעזה ואיו"ש. בשגרה זו, כל חריגה מהסטנדרט הבינלאומי של דיני לחימה וזכויות אדם, וביתר שאת, יציאה מ"השוליים המוסריים" שישראל הגדירה לעצמה, מוסיפה על הבלבול המוסרי שחווים רבים מיהודי התפוצות, ומייצרת שחיקה בהתגייסות יהודית למען ישראל בעתות של עימותים אלימים.⁴²

כך, רבים מיהדות התפוצות חווים את "משבר ייצוג הערכים" – כלומר, סתירה בין הערכים הליברלים שלהם לנאמנות לישראל. הזהות היהודית בתפוצות (מעצם היותם קבוצות מיעוט) נשענת על ערכים ליברליים שמהווים עבורם ערכים יהודים (דאגה לזכויות מיעוטים, שוויון וכו').⁴³ כיום, יהודים רבים חשים כי ערכים אלו אינם עולים בקנה אחד עם מדיניותה של ישראל. כאשר ישראל נתפסת כנוקטת בצעדים המנוגדים לערכים היהודים-ליברליים, היא מחלישה את הזדהות הקהילות היהודיות עמה כמדינה יהודית.⁴⁴ הפער הערכי ניכר בעיקר בקרב בני הדור הצעיר, אשר חשים שהם חייבים להכריע בין השניים: ערכיהם האישיים הליברליים-יהודיים או תמיכה בישראל.⁴⁵

ד. במקום להוות מקור לאחדות של העם היהודי, מדינת ישראל הפכה לנושא מפלג בשעה ש"ציונות" הופכת בהדרגה למילה "מזהמת" מבחינה פוליטית – בעשורים האחרונים ישראל היותה בסיס מוסכם לפיתוח זהות יהודית בתפוצות.⁴⁶ אולם כיום נושאים הקשורים למדינת ישראל הפכו לנושאי מחלוקת ומקור למתחים בתוך הקהילות, וישראל הפכה ל"מובילת פילוג" במקום בסיס לאחדות בקהילה.⁴⁷ לכן, העיסוק בישראל מצוי

במגמת ירידה בקרב התארגנויות יהודיות בתפוצות, וכמות היהודים בתפוצות המזדהים כציונים הולכת ופוחתת.⁴⁸

לסיכום, הסיבות בגינן מדינת ישראל היוותה נכס של העם היהודי כולו בעשורים האחרונים מאותגרות, נשחקות, ומקשות על ישראל להיות מדינת הלאום של העם היהודי. במקביל ניתן לראות את התופעות הבאות:

20. **ישראל חווה ירידה בכמות ואיכות התמיכה היהודית בתפוצות, עד כדי כך שהיא מחפשת ומטפחת בני ברית חלופיים לקהילות היהודיות הגדולות והוותיקות שתמכו בה ללא סיג בעבר**

א. **סופה של התמיכה הדו-מפלגתית** – בעבר תמיכה בישראל הייתה נושא חוצה מפלגות בקרב מדינות רבות, ואילו היום תמיכה בישראל הפכה לנושא פוליטי המזוהה במדינות שונות עם צד פוליטי מסוים, בדרך כלל מפלגות שמרניות.⁴⁹ התחזקות מגמה זו עלולה להביא להתרחבות הקונפליקט בו מצויים היהודים ברחבי העולם שאינם מזוהים עם המפלגות השמרניות בארצם.

ב. **התמיכה היהודית אינה אוטומטית** – במשך עשורים ישראל נהנתה מתמיכה בלתי מסויגת מהקהילות היהודיות הגדולות בתפוצה, אולם עידן זה חלף, והדבר נכון ביתר שאת בקרב בני הדור הצעיר. כיום, גם קהילות אשר תומכות בישראל לא בהכרח תומכות בה באותה רמה כבעבר או בלא-הסתייגות. בארה"ב כדוגמה, המוסדות היהודיים באופן מסורתי תומכים בישראל, אולם 'עידן התמיכה הבלתי מותנית' בקרב יהדות ארה"ב חלף, והקונצנזוס הפרו-ישראלי שאיחד בעבר את הקהילות היהודיות באמריקה נשחק והפך בהדרגה לקיטוב פוליטי שמאיים על אחדות הקהילות. כיום, יהודים לא מהססים לבקר את ישראל ואת המדיניות שלה בפומבי.⁵⁰

ג. **אובדן ה"קו ההגנה היהודי" במאבק על הלגיטימציה של ישראל** – אחת מתופעות הקיצון הנלוות למגמת השחיקה בתמיכה היהודית בתפוצות היא שקמפיין הדה-לגיטימציה מובל בחלקו על ידי יהודים בתפוצות.⁵¹ תופעה נפוצה יותר היא סלידתם של יהודים רבים מלתפקד כ"שגרירים בכפייה" של ישראל.⁵²

ד. **מדינת ישראל, שמזהה את הירידה ברמת התמיכה של השותפים הטבעיים שלה, מחפשת שותפים אלטרנטיביים** כאלו שיעניקו לה את התמיכה לה היא זקוקה. כך, בשנים האחרונות מדינת ישראל מחזקת שותפויות ומעבה קשרים עם קהילות יהודיות-אורתודוקסיות⁵³ ועם קהילות נוצריות-אוונגליסטיות.⁵⁴

משמעויות והשלכות

בקרב החברה הישראלית ישנו פער תפיסתי בנוגע לסוגיית יחסי ישראל והתפוצות. כיום, ישראל נהדפת מהמקום של התמיכה הבלתי-מותנית בקרב הקהילות היהודיות בתפוצות אל עבר האזור השנוי במחלוקת ומעורר השאלות

והלבטים. התפיסה הישראלית, המושתתת על עקרון שלילת הגולה, אינה ערוכה להתמודד עם שינויים אלו במעמדן של הציונות וישראל, ואינה מאורגנת לשמור על ייעודה של ישראל להיות מדינת הלאום של העם היהודי כולו.

באם התפיסה הישראלית לא תעבור עדכון משמעותי, עלול להיווצר מצב בו מנגנוני ההישרדות השונים של מדינת ישראל ושל הקהילות היהודיות בתפוצות ידחפו להפרדות ונתק. ניתן לראות את ביטוייה הראשונים של מגמה זו כבר היום. מחד, ישראל מזינה מתח ופילוג בקהילות יהודיות וכל מוסד יהודי בתפוצות הופך לזירת מאבק סביב מקומה של מדינת ישראל.⁵⁵ מאידך, ממשלת ישראל, שחוזה את אופי השינוי במערכת היחסים, מרכזת מאמצים במציאת תחליפים לתמיכה היהודית ממנה היא נהנתה בעבר, ומעמיקה קשרים וקושרת את גורלה עם קהלים שמרנים כגון קהילות נוצריות-אוונגליסטיות.⁵⁶

כתוצאה מכך, אם לא יהיה שינוי תפיסתי בצד הישראלי של הסוגיה:

21. **העם היהודי יפגע בטווח הארוך** – מדינת ישראל נועדה לשרת את העם היהודי, ולחזק את

החוסן, השגשוג, האחדות והמנהיגות של העם היהודי. אולם כיום נוצר מצב בו ישראל מניעה פילוג בקרב קהילות יהודיות. **הסכנה לעם היהודי היא שדינאמיקה זו תפגע במרקם הזהותי המשותף לכלל היהודים עד לכדי הפרדות לשני הגיונות שנבנים על בסיס השלילה אחד של השני.** החברה הישראלית המעוגנת בשלילת הגולה תמשיך להוות משקולת על הקהילות, ובתוך כך תיצור תגובת נגד לעומתית מרשת הקהילות היהודיות בתפוצות. במקביל, קהילות אלו תידרשנה לכוון זהות מבלי להישען על ישראל אלא מתוך הדגשת הערכים הזהותיים המייחדים אותן על פני התנהלותה של המדינה. הנגדה או 'שלילת האחר' הולכת וגוברת בין זהויות יהודיות אלו, עלולות לפגוע במרקם של העם היהודי, המאופיין בשמירה על מאפיינים משותפים לצד מגוון. מרקם אשר שמר על הישרדותו של העם במשך אלפי שנים.

22. **בסיס ההצדקה לקיומה של מדינת ישראל ישחק** – הלגיטימציה הבסיסית לקיומה של מדינת

ישראל נובעת ממעמדה כבית הלאומי של העם היהודי. כאשר מדינת ישראל נתפסת כמנותקת מחלקים נרחבים של העם היהודי, הדבר מונע מישראל לממש את ייעודה להיות מדינת הלאום של העם היהודי, פוגע בעצם הצידוק לקיומה של המדינה, ואף עלול ללבות טענות נגד זכות קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית.

23. **הצרת ה"אוהל הרחב" של הציונות** – הציונות מתמודדת עם אתגרים מורכבים מבית ומחוץ.

נתק בין מדינת ישראל ויהדות התפוצות, עתיד להגביר את תופעת "הציונות המתגוננת"; בישראל ישנו מתח ניגודי משלים בין המרכיב היהודי והמרכיב הדמוקרטי. אובדן הקשר עם מגוון השפעות יהודיות ודמוקרטיות שמגיעות לישראל מקהילות יהודיות שונות בתפוצות, עלול לחזק את הפן הבדלני של הציונות כתנועה לאומית-ישראלית, ולשחוק את הבסיס הרחב שיכולה הציונות לתת לעם היהודי. לדוגמה, חוק הלאום קרא לחזק את מעמדה היהודי של ישראל, אולם השאיר מחוץ לדיון את יהודי העולם שאינם חיים בישראל. כלומר, ישראל ניסתה לעגן בחוק את הזהות היהודית כדי לבצר את מעמדה, מבלי לתת את הדעת על השפעת הכרעות אלו על העם היהודי כולו.

מחוץ לישראל, המילה 'ציונות' היא כבר מילה שקשה להשתמש בה כיוון שהיא מעוררת מחלוקת, במקום לספק אוהל ערכי רחב משותף. **שחיקה זו מתרחשת אף בישראל.** כיום המילה ציונות עודנה מייצגת את הבסיס הרחב המשותף, אולם **ככל שיגבר השימוש במילה ציונות לתאר דרך מעשית זו או אחרת בתוך השיח הווכחני-פוליטי** (לדוגמה, מפלגה תטען שהיא ציונית יותר ממפלגות אחרות וכדו'), **יקטן כוחו של המושג 'ציונות' להביע חזון ערכי רחב המשותף לחברה הישראלית כולה.**

24. **פגיעה במעמדה הבינלאומי של ישראל** – ישנם יתרונות רבים לקשר בין מדינת ישראל לעם היהודי בתפוצות. באם ינתק הקשר, עלולות להיות לכך שתי השלכות נרחבות על מעמדה הבינלאומי של ישראל. הראשונה, במובן של **אבדן רשת הביטחון בעתות חירום**, כלכליות או ביטחוניות.⁵⁷ השנייה, **ירידה בתמיכה הרחבה של יהדות ארה"ב, עלולה להחליש מעוצמת מערכת היחסים בין ארה"ב וישראל.** ארה"ב היא המעצמה העולמית, ולתפוצה היהודית על גווניה השונים משקל לא מבוטל בתהליכי קבלת ההחלטות בה. במידה והיקף התמיכה של היהדות האמריקאית יצטמצם, הדבר עלול להשפיע לרעה על מדיניות ארה"ב בנוגע לישראל.⁵⁸

25. **החלשת קהילות יהודיות בתפוצות** – במשך שנים רבות, מדינת ישראל שימשה כמקור לאחדות ביצירת תחושת זהות יהודית בתפוצות. היום, ישראל עדיין כרוכה בפיתוח הזהות היהודית בתפוצות, אולם, במקרים מסוימים, ישראל עלולה להכביד על פיתוח הזהות היהודית.⁵⁹ דבר זה מקשה על תפקידם של מוסדות הקהילה היהודיים, מחריף את שחיקת המיינסטרים היהודי, מביא להתעצמות הקצוות הפוליטיים בקרב יהדות התפוצות ומזרז את החלשות הקהילות.⁶⁰

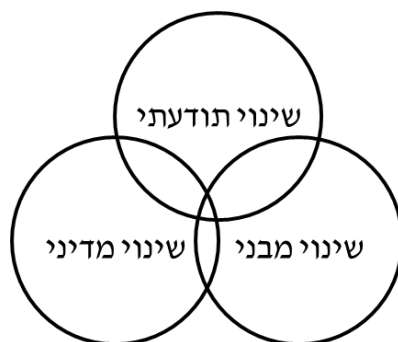
תמונת העתיד הרצויה: מדינת ישראל שמשרתת את חוסנו ושגשוגו של העם היהודי

26. היום, עם סיום התבססותה של מדינת ישראל וסיום יכולתה של "ברית הגורל"⁶¹ לשמש כבסיס למערכות יחסים יציבות בתוך העם היהודי, מדינת ישראל נדרשת להבנה מחודשת של תפקידה כמדינת הלאום של העם היהודי. לכן, העתיד הרצוי כרוך בשליחות הבאה:

מדינת ישראל תממש את ייעודה כמדינת הלאום של העם היהודי בכך שתבטיח את חוסנו ושגשוגו של העם היהודי כולו. מדינת ישראל והחברה הישראלית יוקירו ויכירו את הקשר הבל-ינתק של קהילות יהודיות בתפוצות עם ישראל, ויפעלו לחיזוק קהילות יהודיות בתפוצות והקשר עימן. ישראל תהיה מקור מרכזי למשמעות עבור העם היהודי כולו ותפתח תודעת שליחות יהודית עמוקה, היונקת מההיסטוריה היהודית, מהמגוון הקהילתי היהודי, המקורות התנ"כיים וארץ ישראל, ומהיותה מדינה יהודית-דמוקרטית. בכך מדינת ישראל תהווה מקור לעוצמה ונכס עבור העם היהודי.

המענה: דרכי פעולה וחשיבה

27. החלק הבא ידון בשינוי הנדרש בצד הישראלי של הסוגיה, ויסקור שלוש זירות של שינויים הנדרשים כדי להבטיח שמדינת ישראל תחדש את שליחותה להיות בית לאומי לעם היהודי ותשמור על חוסנו ושגשוגו של העם היהודי כולו.

שינוי תודעתי

28. יצירת בסיס תודעתי בישראל אשר רותם שכבת אנשים וארגונים רחבה המחויבת לשמירה על לכידות העם היהודי בטווח הארוך.

א. **מדינת ישראל תשאף לפיתוח תודעה רחבה בקרב היהודים החיים בה, אשר נשענת על ההנחה כי מדינת ישראל היא מדינתו של העם היהודי כולו –** בריענון התודעה הישראלית, ויצירת תודעה יהודית קולקטיבית שתהיה משותפת לעם היושב בישראל ומחוצה לה, **ישנו תפקיד מרכזי למוקדי עיצוב התודעה בישראל.**⁶² מוקדי עיצוב תודעה אלו כוללים במיוחד מוסדות חינוך רשמי ובלתי רשמי, בישראל ומחוצה לה. **שינוי זה דורש תהליך בירור מעמיק של מהו הערך אותו מדינת ישראל מעניקה ליהודי התפוצות.**

ב. יותר מכך; **ראוי שהחברה הישראלית תשאל את עצמה היום כיצד היא לומדת מיהדות התפוצות, מהעושר, המגוון, ההיסטוריה והתרבויות המצויות בקרב קהילות יהודיות ברחבי העולם, וכיצד היא מתחברת באופן אקטיבי לקהילות אלו.**

שינוי מבני

29. בין מדינת ישראל וההתארגנות היהודית בתפוצות ישנו מתח מבני הנובע מחוסר ההלימה בין מערכת היררכית של מוסדות מדינה ריכוזיים, לבין אוסף של קהילות וולונטריות המובלות על ידי מנהיגות מקומית. **בעבר הסדרת היחסים בין ישראל והעם היהודי התנהלה באמצעות מתווכים חזקים ומוסדות משמעותיים.** בין היתר, פדרציות יהודיות, הסוכנות היהודית, גופי ממשל, ודמויות כגון חיים ויצמן והרב סלובייצ'יק. **אולם כיום מתווכים אלו נחלשים ביצוגיותם ובכוחם לנהל את מערכת היחסים ואת המתח המובנה הקיים בה.** בנוסף, בעולם גלובלי ושטוח נדרשת צורת התארגנות יותר חסינה וביזורית מאשר בעבר. **בשל כך נדרש מבנה**

התארגנות חדש שיתמוך את המשך הקשר בין ישראל והתפוצות. מבנה התארגנות זה יאפשר **בסיס רחב יותר למגוון של שיתופי פעולה בין החברה הישראלית ויהודי התפוצות**.⁶³ בשעה שכוחם של המתווכים הוותיקים לגשר בין ישראל והתפוצות נשחק, נדרש מבנה עדכני כדי לשמור על לכידות העם היהודי.

א. **עדכון המתווכים הוותיקים** – הארגונים והמוסדות שבעבר ניהלו והסדירו את הקשר בין יהדות התפוצות לישראל כגון הפדרציות, הסוכנות היהודית, קק"ל ועוד נדרשים לעבור תהליך של ריענון ועדכון לאור השינויים במטרה להישאר רלוונטיים למציאות בישראל ובתפוצה.⁶⁴

ב. **מינוף "המתווכים החדשים" להיות גשר חי** – בשעה שכוחם וייצוגיותם של המתווכים הישנים יורד, עולה חשיבותם של "מתווכים חדשים", שיש להם תפקיד מנהיגותי ייחודי באתגר זה. "המתווכים החדשים" הם אוכלוסיות שבעצם זהותן יכולות להוות גשר חי בין קהילות יהודיות בעולם, והכלי המשמעותי ביותר של אותם מתווכים חדשים הוא המפגש האישי. במיוחד יצירת מפגש שאינו זמני או כרוך בנסיעות מרוחקות. בין היתר, ניתן למנות את העולים לישראל, התפוצה הישראלית,⁶⁵ תכניות המשך לשליחויות ותוכניות בוגרים.⁶⁶ המשותף לקבוצות אלו הוא פוטנציאל רב להתמודדות עם הפער בין הקהילות היהודיות בעולם.

ג. **כינון חברה אזרחית יהודית (Kin Civil Society) – מבנה התארגנות חדש זה שם דגש מרכזי על החברה האזרחית בישראל. מדינת ישראל צריכה לשאוף לקיים יחסי מדינת-זיקה עם יהודי העולם, אשר יתבססו על חברה אזרחית יהודית פעילה ומקושרת. מדינת-זיקה (Kin State) הינה מדינה אשר אזרחים בני מדינה אחרת מתייחסים אליה כאל המולדת שלהם, בשל מוצאם האתני-גיאוגרפי, או התייחסותם התרבותית והזהותית למדינת-הזיקה.⁶⁷ בהתאמה לכך, חברה אזרחית יהודית, או Kin Civil Society, משמעה הטמעת ההבנה כי החברה האזרחית בישראל גדולה מסך אזרחיה כיוון שהיא כוללת גם פזורה של אנשים שאינם חיים בישראל, אך ישראל כמדינה היהודית היא מדינת-הזיקה שלהם.⁶⁸**

חברה אזרחית יהודית – החברה האזרחית היהודית גדולה מסך אזרחי מדינת ישראל, כיוון שיהודי העולם מקיימים יחסי זיקה עם ישראל שמהווה עבורם מעין ארץ מוצא או מולדת.

שינוי מדיני

30. **הכרה בנושאי מדיניות המקרינים על הפער**⁶⁹ – ישנן סוגיות שונות שנתפסות כפנימיות בתוך מדינת ישראל, אולם נדרשת הבנה בצד הישראלי כי סוגיות אלו מזינות דינמיקה של התרחקות בין קהילות יהודיות בתפוצה ובין מדינת ישראל.⁷⁰ שלושה נושאים בהם נדרשת "הרחבת העדשה" כיום הם:

א. **היחס לפלסטינים ומחויבות לשלום** – ישראל נתפסה בעבר כמדינה שוחרת שלום אשר נקלעת למלחמות עם מדינות ערב והפלסטינים כנגד רצונה. דימויה של ישראל כשוחרת שלום היה חיוני עבור תדמיתה כ"דוד" לעומת "גוליית", הקם עליה להשמידה, ושמר על עליונותה המוסרית חרף ריבוי המלחמות. אולם כיום, התדמית הביטחונית של ישראל כ"כובשת" ומגיבה לתקיפות "באופן לא מידתי", מבייש יהודים רבים ומרחיק אותם ממדינת ישראל. הדבר נובע ממספר מקורות שונים, בין היתר, חוסר הנוחות שחש יהודי בתפוצות, החי בתודעת מיעוט, למראה יהודים עם כוח המפעילים אלימות, הסיבוך המוסרי הכרוך בלוחמה ובמיוחד בשליטה באנשים שאינם אזרחים מחוץ לשטחי הקו הירוק, הסטנדרטים הגבוהים שנדרשים מישראל כמדינה מערבית ולא נדרשים ממדינות אחרות או מהצד השני לסכסוך, ועוד. כתוצאה מכך, כאשר יהדות התפוצות תופסת את ישראל כמתרחקת מהמסלול ליצירת שלום, רבים מפרשים זאת כחטא מוסרי ושימור עוולות.⁷¹

ב. **היחס לערביי ישראל ומיעוטים אחרים** – הזיכרון ההיסטורי של היהודים כמיעוט נרדף יחד עם הציונים התנ"כיים "זכור כי עבד היית בארץ מצריים", "ואהבת את הגר" וכדומה הם נדבכים משמעותיים בזהות יהודית. לכן, אחד המבחנים בהם עומדת כיום החברה הישראלית, הן בעיני העולם המערבי והן בעיני יהודים רבים בתפוצות, היא כיצד אותו מיעוט אשר סבל מרדיפות ואירועי שנאה ואנטישמיות והפך לריבון בארצו, מתייחס למיעוטים.

ג. **מעמד הדת בישראל** – אי הפרדת דת ומדינה בישראל, יחד עם הבלעדיות של הזרם האורתודוקסי במוסדות הדת, מקשה על יהודים רבים לחוש שייכות למדינת ישראל, שאינה מכירה ביהדותם כלגיטימית. בכדי שמדינת ישראל תוכל להגדיר עצמה באופן מלא כמדינת הלאום של העם היהודי כולו, עליה להכיר בעובדה כי העם היהודי מורכב ממגוון זרמים שלעיתים אינם חופפים או אפילו מתנגדים אחד לשני.

31. **הכלת ביקורת מתוך תחושת שייכות וערבות** – בהקשר לנושאי המדיניות המזינים דינמיקות של התרחקות חשוב לציין כי ביקורתיות כלפי ישראל לא בהכרח אומרת שאנשים אינם קשורים לישראל או "אנטי-ישראל". למעשה, בעבר היו שני אופני התייחסות של קהילות יהודיות לישראל: אדישות או "פרו-ישראליות". אולם כיום, חשוב להכיר בקיומה של דרך שלישית להתייחסות לישראל, אשר רווחת בקרב הדור הצעיר בקהילות יהודיות בעולם, ומנסה להשפיע על אופייה של מדינת ישראל בדרכים שונות, לרבות ביקורת. לרוב ביקורתיות זו נובעת מתחושה של קשר אישי וערבות למדינה היהודית, ועל כן על החברה הישראלית להשכיל להכיל ולעבוד עם ביקורות אלו, ולא להדוף את דרך ההתייחסות השלישית הזו כ"אנטי-ישראלית".⁷²

32. בנוסף, ישנם מרחבי עיצוב מדיניות אשר מתנהלת בהם דינמיקה מורכבת הנוגעת ליחסים בקרב העם היהודי ובהם גם טמון פוטנציאל התיקון מהצד הישראלי:

א. **הקטנת המעורבות הממשלתית בתחומי ליבה של העם היהודי** – במשך אלפי שנים העם היהודי היה בנוי על מבנה גמיש וביזורי של קבלת החלטות ברמת הקהילה. מדינת ישראל,

שביכולתה לחקוק ו"לקבע" נושאים מעצבים בדמותו של העם היהודי, מסכנת את הגמישות ששמרה על לכידות העם היהודי בעבר. לכן, **נדרשת הבנה שישנם תחומים המשתייכים לליבת המהות של העם היהודי, שחקיקה בהם מסכנת את מרקם הקהילות.** הפחתת מעורבות ממשלתית בתחומים אלו כוללת שינוי חקיקה קיימת והגבלת נושאי החקיקה, מתוך הבנה שיש למדינת ישראל אחריות גם על יהודים שלא חיים בישראל. נושאים כגון מיהו יהודי (מעמד הגיור), קבלת החלטות הלכתיות (מעמד הרבנות בישראל, הסדרת השימוש במקוואות) וכיצד מנוהלים המקומות הקדושים (מתווה הכותל החדש) היסטורית היו מעוצבים על ידי הסמכות הרבנית בקהילות השונות באופן ביזורי. **היום מדינת ישראל פוגמת בחוסנו וביכולת ההתפתחות וההסתגלות הטבעית של העם היהודי בכך שהיא "מקפיאה תצורה" באופן ריכוזי.**

ב. **שאלת הייצוגיות** – קיימים מודלים רבים של מעורבות פוליטית של תפוצה במדינת המולדת שלה. בין היתר ניתן למנות הצבעה ייצוגית לתפקיד הנשיא, חברי פרלמנט ייצוגיים ועוד. ראוי לשקול האם ניתן לאפשר רמת ייצוגיות גבוהה יותר ליהודי העולם בישראל, באופן שיחזק את הקשר בין ישראל והתפוצות,⁷³ אך לא יפגע בדמוקרטיה הישראלית או במעמד המיעוטים במדינה.⁷⁴

ג. **הטמעת נושא העם היהודי בתהליכי קבלת החלטות** – ראוי שמדינת ישראל תעניק משקל משמעותי לאופן שבו התנהלותה משפיעה על החיים היהודיים בתפוצות. עיגון יהדות התפוצות כנושא ליבה בתוך קבלת ההחלטות באופן שיטתי ומתמשך יסייע להשיב את ישראל למלא את ייעודה המקורי כמדינת הלאום היהודית.⁷⁵

ד. **חשיבה מחודשת על הקצאת משאבים** – מדינת ישראל רואה את שחיקת הזהות היהודית בתפוצות כאתגר עימו היא מנסה היום להתמודד, גם באמצעות תמיכה כלכלית. **התובנה שמדינת ישראל צריכה לבסס את העם היהודי כיום, כפי שבעבר העם היהודי עזר למדינת ישראל להתבסס, היא תובנה חשובה שצריך להרחיב ולהעמיק אותה לתחומים נוספים.**

"ארץ כי תחרב, והעם עודנו מלא חיים וכוח – יקומו לה זרובבל עזרא ונחמיה והעם אחריהם וישבו ויבנוה שנית; אך העם כי יחרב, מי יקום לו ומאין יבוא עזרו?" (אחד העם)⁷⁶

תודות

ברצוננו להודות למומחים הבאים, אשר הקדישו מזמנם לפגוש ולהעשיר את הצוות במהלך המחקר:
ד"ר תומר פרסיקן, עלמא בית לתרבות עברית; פרופ' דוד פסיג, אוניברסיטת בר אילן; פרופ' גבי שפר, האוניברסיטה העברית; ד"ר זהר רביב, סמנכ"ל וראש מטה החינוך של פרויקט "תגלית"; פרופ' דן אבנון, האוניברסיטה העברית; הרב מאיר סולובייצ'יק, ישיבה יוניברסיטי; פרופ' רות וייס, אוניברסיטת הארוורד; עדי ארבל, המכון לאסטרטגיה ציונית; מר שמואל רוזנר, המכון למדיניות העם היהודי.

חברי הצוות

- מר גידי גרינשטיין
- מר אברהם אינפלד
- מר מרטין בן מורה ז"ל
- גבי נטעלי אופיר-פלינט
- גבי נועה אליאסף-שוהם
- גבי דפנה קאופמן
- גבי טליה גורודס
- גבי זהר מנדל
- מר עדיאל שפירא
- גבי נעמה קלר
- מר דניאל קנדל
- מר ראובן ברמן
- מר יעקב מלומט
- מר עירא כץ-גלאי
- גבי חן שאו
- תודה מיוחדת לנועה אקר-עמרני, בוגרת מכון ראות

הערות למסמך

- 1 להרחבה על המורכבות בהגדרת מדינת ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי, ועל חשיבות הנושא, ר' : גביון, ר. "תנאים לשגשוגה של מדינת ישראל; באין חזון יפרע עם: מטרת על לישראל ונגזרותיה." ([מוסד שמואל נאמן](#), 2006) עמ' 40.
- 2 **מכון ראות** ירחיב את הדיון בסוגיה חשובה זו בגרסה העתידית של מסמך זה.
- 3 ציונות של המאה ה-21 לפי **מכון ראות** הינה חזון למדינת ישראל בטוחה בארץ ישראל, המהווה מרכז לעולם היהודי כולו. אופיה היהודי משתלב עם ערכיה הדמוקרטיים, עם שגשוגה, ועם מקומה כמנהיגה בין אומות.
- 4 המסמך שלפניכם עוסק ביהדות התפוצות הרחבה, אולם במובנים רבים הקהילות היהודיות בארה"ב, ובמיוחד בני הדור הצעיר, הינם הדוגמה המוחשית או הדרמטית ביותר להשפעתן של המגמות איתם אנו מתמודדים.
- 5 להרחבה על קריסת 'האמנה הישנה' בין מדינת ישראל ויהדות התפוצות, ר' : "אמנה חדשה בין ישראל והעולם היהודי: מלאומיות לעמיות." (**מכון ראות**, 2010).
- 6 בעת קום המדינה היחס בין היהודים בישראל ליהודים בארה"ב היה 1 ל-9. כיום, היחס בין שתי הקהילות הוא 1 ל-1. ר' : Kramer, M. "Unspoken Reasons for the American Jewish Distancing from Israel." ([Mosaic](#), 14/04/2016).
- 7 דוגמה למתח זה מגולם בהסכם בלאושטיין – בן גוריון משנת 1950, אשר בו בן גוריון מצהיר שיהודי ארה"ב הם אזרחים מלאים של ארה"ב, ושיש להם נאמנות פוליטית אחת, והיא לארה"ב. בהתאמה לכך בלאושטיין מצהיר שארה"ב לא נחשבת "גולה" (Exile) אלא "תפוצה" (Diaspora), ומבהיר שמדינת ישראל לא תיצג את יהדות התפוצות בעולם. ר' : "Statements by Prime Minister David Ben-Gurion and Mr. Jacob Blaustein on the Relationship Between Israel and American Jews." (*In Vigilant Brotherhood*, [American Jewish Committee](#), 1961) pp. 64-69.
- 8 לדוגמה, אם בעבר השאלה "מיהו יהודי" הייתה שאלה שעסקו בה המנהיגים הרוחניים בקהילות, עם הקמת מדינת ישראל שאלה זו נכרכה בגישה למגוון של זכויות במדינת ישראל, כגון אזרחות והזכות להינשא ליהודי. ר' : Borschel-Dan, A. "What Happens When Two Jews Means Two Different Peoplehoods?" ([The Times of Israel](#), 14/03/2016).
- 9 כדוגמת חוקים, צבא ומשטרה. יכולתה של המדינה להפעיל עוצמה וסמכות הינו חידוש בהיסטוריה היהודית.
- 10 דוגמה למתון כזה הינו הסכם בלאושטיין – בן גוריון, אשר נחשב למסמך מכונן ביחסי מדינת ישראל ויהדות התפוצות. במסמך זה בן גוריון מודה ששילת הגולה איננה שייכת ליהדות ארה"ב, ובלאשטיין נותן את תמיכתו, ושל הארגון AJC, למדינת ישראל. ר' : **"Blaustein-Ben-Gurion Agreement"**.
- 11 להרחבה ר' : Sasson, T. *The New American Zionism*, (NYU Press, 2013). בספר ששון מסביר את הירידה ברמת הייצוגיות של המוסדות היהודיים בארה"ב בכך שישנה היום יותר תמיכה בארגונים בעלי מטרות מובהקות שונות במקום תמיכה בארגונים מבוססי קונצנוס.
- הירידה ברמת הייצוגיות של מוסדות הקהילה היהודים באמריקה זכתה להכרה בוועידת האסיפה הכללית של ארגון הגג של הפדרציות היהודיות בצפון אמריקה, שנערך בדצמבר 2015. ר' : Sichel, J. "At Federation's General Assembly, Grappling With Less Authority And More Division." ([Jewish Journal](#), 10/11/2015).
- ירידה זו גם באה לידי ביטוי בעת המאבק הישראלי למניעת הסכם הגרעין עם איראן. ר' : Gitlin and Cohen, "On The Iran Deal, American Jewish 'Leaders' Don't Speak For Most Jews." ([The Washington Post](#), 14/08/2015).
- 12 הדבר קשור במגמה שבה הזהות היהודית באמריקה עברה מנושא קהילתי, אתני ופוליטי, לנושא פרטי ודתי, ר' : Cohen and Kelman, "Beyond Distancing: Young Adult American Jews and Their Alienation from Israel" ([The Jewish Identity Project](#), 2007). p. 3.
- 13 כך למשל, ביולי 2016 הכריזה ממשלת ישראל על "שבוע חיזוק הקשר עם יהדות התפוצות", שמטרתו לחזק את הקשר והערבות ההדדית בין מדינת ישראל והעם היהודי בעולם לאור האתגרים הרבים והמורכבים. ר' : קליין, צ. "השרים אישרו: שבוע חיזוק הקשר ליהודי התפוצות." ([NRG](#), 10/07/2016).
- 14 ניתן לראות ביטוי לעמדה כזו בכתבות הבאות: שלג, י. "כבר לא תלויים בכם: ישראל בעלייה הגולה בירידה." ([NRG](#), 04/06/2013), כהנא, א. "ממשלת ישראל מודאגת: העם היהודי בסכנה." ([NRG](#), 10/02/2013).
- 15 ר' : רוט-טולדנו ושפר, **מי מנהיג? על יחסי ישראל והתפוצה היהודית**. (להלן: **מי מנהיג?**) (**מכון ון ליר / הוצאת הקיבוץ המאוחד**, 2006) עמ' 55-58.
- 16 אמנם כנס בילטמור בשנת 1942 נחשב באופן רשמי לנקודת הזמן בה רוב יהודי אמריקה הפכו לציונים אולם הארגון היהודי-אמריקאי AJC היה "לא-ציוני" באופן רשמי עד לשנת 1967. ר' : Sarna, J. *American Judaism*. (Yale University Press, 2004) p. 436.

גם עבור יהודי צרפת ורוסיה הסובייטית הציונות לא הייתה מרכיב זהותי משמעותי לפני שנת 1967. ר':

Wasserstein, B. *Vanishing Diaspora*. (Harvard University Press, 1997) pp. 82, 86.

להרחבה ר':

"The Watershed Year 1967 and the Emergence of the 'Special Relationship' in Pinkas, A. "Israel - a Unifying or a Divisive Issue Among American Jews? ([University of Haifa and Ruderman Family Foundation](#), January 2017) p. 17.

סקר של מכון PEW משנת 2016 מראה כי 75% מהיהודים הגרים בישראל מאמינים כי היהודים בישראל ובתפוצות חולקים גורל משותף. ר': 17. [Pew Research Center](#), 08/03/2016) p. 167. "Israel's Religiously Divided Society." בנוסף, "בתחילת שנות התשעים כשלושה רבעים מהישראלים האמינו שליהודי ישראל וליהודי התפוצה זומן גורל דומה. 68% מהנשאלים הסכימו עם ההנחה שישראל לא תוכל להמשיך להתקיים בלי יחסים קרובים עם יהודי התפוצה, ורוב הישראלים (77%) אימצו את התפיסה המקבילה, לפיה יהודי התפוצה לא יוכלו להתקיים בלי ישראל." ר': גם: "על מרכזיותה של מדינת ישראל בעם היהודי" בתוך הספר [מי מנהיג?](#), עמ' 57.

בסקר שנערך על ידי משרד התפוצות נמצא כי בקרב הישראלים 87% מסכימים כי יהודי התפוצות מחויבים לישראל משום שהיא מהווה מקלט בטוח עבורם לעת צרה. ר': צונה, ש. "סקר: 79% מהציבור רואים בישראל אחראית לביטחון יהודי העולם." [ישראל היום](#), 10/08/2016.

התפיסה של מרכזיות עליית המקלט לישראל באה לידי ביטוי למשל בינואר 2015, בעת נאומו של רה"מ בנימין נתניהו בבית הכנסת הגדול בפריז בעקבות אירועים אנטישמיים, בו הוא פנה ליהודים בצרפת, הסובלים באופן תדיר מאנטישמיות: "היהודים בימינו התברכו בזכות להצטרף לאחיהם היהודים, במולדתנו ההיסטורית, ארץ ישראל" (דקה 00:05). ר': פלד, ס. "יציאת צרפת": התגברות הטרור מדגישה את קונפליקט הזהות של יהדות צרפת." [Nana10](#), 11/07/2016.

לכן למשל, [חוק העונשין הישראלי](#) כולל את הסעיף שקובע כי מדינת ישראל רשאית לשפוט מי שפגע ביהודי על רקע היותו יהודי, גם אם הפשע לא בוצע בישראל, וגם אם לא מדובר באזרח ישראלי. בנוסף, סקר של הסוכנות היהודית שנערך לכבוד הכינון של השדולה לחיזוק העולם היהודי, מצביע על כך ש-91% מקרב הישראלים חושבים שעל מדינת ישראל לצאת להגנת הקהילות ברחבי העולם בעת צרה. ר': "91% מהציבור חושבים שישראל צריכה לעזור לקהילות היהודיות בחו"ל במצב של מצוקה כמו אנטישמיות." [הסוכנות היהודית - חדשות](#), 20/03/2012. ובדומה, בסקר שנערך בעבור הקונגרס היהודי העולמי באוקטובר 2001, 86% מהנשאלים אמרו כי על ישראל מוטלת החובה לעזור ליהודים הנמצאים בסכנה באשר הם. ר': [מי מנהיג?](#), עמ' 57. להרחבה ר': קליין הלוי, י. "הטעות של בן-גוריון", [דרשני-כתב עת ישראלי להגות ותרבות יהודית](#), קיץ 2011.

פרופ' רות גביון מוסיפה כי ישראל "דמוקרטית וליברלית לא רק מפני שאלה אידיאלים רצויים לכל מדינה, אלא משום שהרכב המיוחד של אוכלוסייתה, ההיסטוריה של הקמתה והמטרות הייחודיות שלה דורשים שיהיה לה אופי כזה." ר': גביון, ר. "המדינה היהודית: הצדקה עקרונית ודמותה הרצויה." (להלן: "[המדינה היהודית](#)") ([תכלת](#), סתיו 2002).

פרופ' רות גביון דנה באופייה היהודי של המדינה וקובעת כי תרבותה הציבורית של המדינה היא עברית-יהודית (השפה היא עברית, יום המנוחה הוא השבת, וכו'). ר': "[המדינה היהודית](#)".

בהתאמה לכך, 82% מהנסקרים הישראלים הסכימו עם הטענה שכל יהודי, גם פרורמי או קונסרבטיבי, צריך להרגיש שהכותל שייך לו ושכל יהודי צריך להרגיש רצוי בישראל. ר': קליין, צ. "סקר: 82% רוצים שפרורמים ירגישו בנוח בכותל." [NRG](#), 26/11/2015.

כך למשל, בפנייתו ליהדות התפוצות בברכת ראש השנה בשנת 2014, ראש הממשלה נתניהו אומר כי מדינת ישראל הינה ותמשיך להיות מקור לגאווה ועוצמה ליהודי העולם. ר':

"PM Netanyahu's Rosh Hashana Greeting." ([YouTube-IsraeliPM](#), 22/09/2014).

במאמר שפרסם טוען שר החינוך והתפוצות נפתלי בנט, כי מגילת העצמאות המייצגת את סיפורו של העם היהודי כולו. ר': בנט, נ. "רוגל אתה חותר תחת קיומנו." [הארץ](#), 10/07/2016.

לדוגמה, ר': "יהדות ארה"ב ממשיכה להביע תמיכה חזקה בישראל." [Pressפסקטיבה](#), 05/06/2011.

בסקר שנערך בעבור הקונגרס היהודי העולמי באוקטובר 2001 יענו 76% מהנשאלים שהם רואים ביהודי התפוצה בעלי ברית נאמנים של ישראל. ר': [מי מנהיג?](#), עמ' 57.

ר':

Sarna, J. "The Economic Downturn and the Future of Jewish Communities." ([Institute for Jewish Policy Research](#), 09/2009) p. 7.

יש נטייה הולכת וגוברת לראות בקשרים עם ישראל גורם מפריע בחיים האישיים והקהילתיים ר': רוזנר והרצוג, "ערכים יהודים ושימוש בכוח על ידי ישראל בעימות המזויין: עמדות העולם היהודי." [המכון למדיניות העם היהודי](#), 2015. עמ' 16.

לדוגמה, ר': "הרב הראשי של מקסיקו: ברגע שנתניהו ציף החלה אנטישמיות." [גלובס](#), 30/01/2017.

רגישות זו ניכרת בצורה המובהקת ביותר בקרב הדור הצעיר הליברלי בארה"ב, אולם קהילות נוספות בעולם נמצאות בתהליכים דומים. לדוגמה, חולשת המוסדות היהודיים באירופה ויכוחים פנימיים קהילתיים (גם סביב ישראל) נתפסות כשתיים מתוך שלושת האיומים הגדולים ביותר על הקהילות היהודיות באירופה, לצד האנטישמיות. מחלוקות קהילתיות אלו בנוגע לישראל מופיעות היום בעצימות גבוהה יותר במערב אירופה מאשר במזרח. ר':

Kosmin, B. "Findings of the Third Survey of European Jewish Leaders." ([JDC's International Centre for Community Development](#), 28/02/2016) p. 7.

במקביל מתחזקים סוגים חדשים של עלייה כגון עלייה של איכות חיים וערכים או עלייה דתית. לדבריו של פרופ' בר יוסף "העולם לישראל הם בעיקר חרדים, אורתודוקסים מודרניים..." ר': אברהם, צ. "למרות הכל: מי האנשים שעדיין בוחרים לעשות עלייה?" [mako](#), 27/07/2016.

כך למשל אמר נפתלי בנט שר החינוך והתפוצות. ר': גולן, א. "אם הציונות היא מקלט, יש מקומות בטוחים יותר." [NRG](#), 09/02/2016.

להרחבה ר':

Muravchik, J. *Making David Into Goliath: How the World Turned Against Israel*. (Encounter Books, 2014).
מגזין ה"אקונומיסט" אף קבע כי מדינת ישראל מאבדת מעוצמתה הרכה ומידידיה במערכה הבינלאומית, מגמה הכובלת את ידיה של ישראל ואת יכולתה לפעול למען יהודים בישראל וברחבי העולם. ר': "ה"אקונומיסט": ישראל מאבדת את ידידיה. (24/05/2015, [Ynet](#)).
62% מהיהודים במערב אירופה מאמינים כי למדיניותה של מדינת ישראל יש השפעה ישירה על רמת האנטישמיות סביבם. ר': "Findings of the Third Survey". p. 26. מחקר שערכה הליגה נגד השמצה מראה את עלייתם של האירועים האנטישמיים סביב מבצע צוק איתן בקיץ 2014. ר':

"Audit of Anti-Semitic Incidents." ([ADL](#), 2015).

בנוסף, יהודים רבים מעידים כי מגמה זו מסכנת חלקים מיהדות התפוצות, הרואים עצמם כ"עורף של ישראל". ר': פרקש, ט. "רסיסי רקטות על יהדות התפוצות: מרגישים על סף פוגרום." ([Ynet](#), 14/07/2014).
ר' מאמר של מנכ"ל קבוצת ראות, ערן שישון:

Shayshon, E. "To Help Israel, Jews Must Broaden The Tent." ([JTA](#), 14/08/2011).

"קיים חוסר שביעות רצון בקרב היהודים, בעיקר בצפון אמריקה אבל לא רק בה, מיחסיה ומדינה בישראל." ר': פישר, ש. "מצב העם היהודי, הערכה שנתית: 2014-2015." ([המכון למדיניות העם היהודי](#), 2015). עמ' 121. בהקשר לביטול הגיורים של הרב לוקשטיין בקיץ 2016, נכתב מאמר הדן ביכולתה הריכוזית של ישראל להכריע בשאלת מיהו יהודי, כשאלה כלל יהודית שצריכה להסיר גם אורתודוקסים ולא רק את היהדות המתקדמת. ר':

Mandel, B. "After Orthodox-Only Mikveh Law, Time To Rein In the Israeli Rabbinate." ([The Forward](#), 29/07/2016).

למשל, נשיא התנועה הרפורמית בארה"ב, ריק ג'ייקובס, טוען כי האופן בו מדינת ישראל מתמודדת עם סוגיית נשות הכותל גורם ליהודים רבים לשאול "מה השתבש עם החלום הציוני שלנו?" (דקה 10:00). ר': רוזנר, ג. "קיר מריבה": המחאה של יהודי אמריקה בעקבות מעצרי נשות הכותל." ([Nana10](#), 05/06/2016).

כדוגמה לכך, מתרעם הרב יחזקאל לוקשטיין על ההחלטה על ביטול הגיורים האורתודוקסיים שביצע בארה"ב ע"י הרבנות בישראל: "לראשונה אולי מאז סיום כתיבת התלמוד, רבנות במדינה אחת לא מכבדת את העבודה של רבנות במדינה אחרת. זה האל"ף-ב"י של היהדות, וזו כנראה בעיה מערכתית." ר': קליין, צ. "מיהו מגייר." ([מקור ראשון](#), 07/27/2016). בנוסף, בהקשר זה ראש הממשלה נתניהו קיבל מכתב משישה נציגים בכירים של התנועות הרפורמית והקונסרבטיבית, אשר מביע אכזבה עמוקה מאי יישומו של הסכם הפשרה לגישה לכותל ("מתווה הכותל") ומהמשך תוקפו של חוק המקוואות הנוכחי, אשר מפלים לרעה את היהדות המתקדמת שמהווה את הרוב הגדול של יהודי העולם. ר': שמיר, ש. "רבנים בארה"ב וישראל מודאגים מהגזענות נגדם: ילא רק דתי." (להלן: "[רבנים בארה"ב](#)" [וישראל... \(מעריב\)](#), 28/07/2016).

המדיניות הישראלית בנושאים שונים מעוררת "מתח בין הנאמנות לערכים ליברליים והאהבה לישראל", ומסייעת ל"פוטנציאל ההתרחקות של צעירים יהודים ליברליים, אשר מביעים מיאוס וסלידה ממדיניותה של ישראל." ר': "[מצב העם היהודי](#)". עמ' 61, 166-167. מייקל נ. ברנט טוען כי יהודים אמריקאים פחות מחוברים לישראל, לא גאים בה, לעיתים אף מתביישים באופן שבו ישראל מתנהלת. ר':

Barnett, M. *The Star and the Stripes*. (Princeton University Press, 2016). p. 258.

ישראל נתפסת כמדינה אגרסיבית, במיוחד בקרב הדור שנולד בשנות השבעים והלאה, אשר לא זכה לראות מלחמות שנתפסו כ"הרואיות" כמו מלחמת ששת הימים, אלא רק מלחמות ועימותים "יש ברירה" ללא הכרעות ברורות. ר':

"[Beyond Distancing](#)." p. 3.

לכן, ישנה התאמה ברורה בין רמת האמון בישראל לעוצמת התמיכה בה במקרה של יציאה לעימות מזוין. "ככל שהאמון בישראל יורד, כך נשחקת גם התחושה שצה"ל פועל בטוב באופן מוסרי או מסיבות מוסריות." ר': "[ערכים יהודים](#)". עמ' 10 ו-30.

לאורך השנים, יהדות ארה"ב הלא-אורתודוקסית פיתחה לעצמה אתוס של ערכים יהודיים שמתבססים ברובם על רעיונות ליברלים של הכללה ופעילות חברתית. סקר PEW מ-2016 מגבה את הטענה הזו בכך שהוא טוען שיהודים אמריקאים נוטים לראות ערכים אישיים וחברתיים כהכרחיים בזהותם היהודית. ר': "[What happens...](#)".

בפאנל מומחים שערך [המכון למחקרי העם היהודי](#) סברו רוב המשתתפים שיוזמות החקיקה בישראל המדגישות או מעדיפות את אופייה היהודי של המדינה משפיעות לרעה על הזהות היהודית בתפוצות כיוון שהן מחזקות את הנרטיב שישראל לא דמוקרטית. ר': "[מצב העם היהודי](#)". עמ' 26.

שיח ערכי זה ניתן לזהות בתופעת הקצה של עליית האקטיביזם היהודי, המכוון נגד ישראל בשם הערכים היהודיים, כפי שמוביל לדוגמה הירחון "[תיקון](#)". בנוסף, ביטוי לעמדה זו ניתן לראות בדבריו של הפרשן פיטר ביינרט, ר':

Beinart, P. "The Failure of the American Jewish Establishment." ([The New York Review of Books](#), 10/06/2010).

כך למשל גיי סנדרסון, ראש הפדרציה היהודית בלוס אנג'לס, אמר לעיתון [הארץ](#): "בקרב בני הדור שלי, ישראל הייתה הגורם המניע העיקרי לזהות היהודית, אבל זה השתנה. ישראל מורכבת מדי... בעבר קודם למדת על ישראל ואחר כך באמצעות ישראל גילית את הזהות היהודית שלך." ר': מלץ, ג. "ראש הפדרציה היהודית בלוס אנג'לס: צעדי הממשלה נגד ה-BDS גורמים יותר נזק מתועלת." ([הארץ](#), 14/03/2016).

שיח אודות ישראל הופך מיד למחלוקת גם בקרב קהילות יהודיות, ויהודים רבים בתפוצות מעדיפים להימנע ככל הניתן מלהשתתף בשיח שכזה. ר': "[ערכים יהודים](#)". עמ' 11. בנוסף, נשיא מכון הרטמן בצפון אמריקה, יהודה קורצר, אמר כי בעבר, מערכת היחסים של יהודים אמריקאים עם ישראל הייתה מרכיב מעצב בזהות היהודית, אולם היום זהות הזו מאתגרת ואפילו נעלמת. בנוסף טוען קורצר כי "ישראל הייתה בעבר הגורם המארגן הגדול ביותר בזהות היהודית באמריקה, ואילו עכשיו היא גורם האי-סדר הגדול ביותר." אולם טענה זו אינה נכונה עבור כל האוכלוסיות, שכן בקהילה האורתודוקסית למשל, ישראל היא עדיין גורם מארגן משמעותי. ר':

"Yehuda Kurtzer: American Jewish Engagement with Israel." ([YouTube-Shalom Hartman Institute](#), 16/06/2016).

בנוסף, בשנים האחרונות מתקיים דיון סוער בקרב הקהילה האורתודוקסית בארה"ב, בנוגע לסיבות שבגללן צעירים עוזבים את הקהילה. יש שטוענים שהנוקשות של הקהילה האורתודוקסית בארה"ב, והמחסור בפתיחות ובהטלת ספק מצדו של הדור הצעיר, הם אלו אשר גורמים לרבים מהם לעזוב את הקהילה, ולעיתים את היהדות. ר':

Margolese, F. *Off The Derech*. (CreateSpace Independent Publishing Platform, 2005).

ר' גם: קליין, צ. "האם הקהילה היהודית בארה"ב בדרך להתפרק?" [NRG](#), 07/05/2016.

כך למשל, בתשובה לשאלה האם חורבן מדינת ישראל יהיה עבורך טרגדיה אישית, ענו 80% מבני 65 ומעלה תשובה חיובית ורק 50% מבני 35 ומעלה ענו תשובה חיובית. ר': p. 9. "[Beyond Distancing](#)".

דוח של מכון PEW מראה כי אם בעבר ניתן היה לראות אחוזי תמיכה גבוהים בישראל, הרי שבקרב ילידי שנות ה-80-90, ניתן לראות מגמה חדשה: במפלגה הרפובליקנית התמיכה בישראל עומדת איתנה כבעבר (75%), ואילו במפלגה הדמוקרטית, אשר בה בעבר התמיכה בישראל לא הושפעה מהסכסוך הישראלי-פלשתיני, ישנה עלייה בתמיכה בצד הפלסטיני (29%). ר':

Speyer, L. "Pew Poll: Sympathy for Palestinians Among American Millennials Sees Dramatic Rise." ([The Algemeiner](#), 05/05/2016).

הסכנה באובדן התמיכה הרב-מפלגתית משתקפת בצורה חדה בקהילות יהודיות בתפוצות: "הם (יהודי ארה"ב) גם רואים סכנה שישראל תהפוך לנושא שאודותיו מתנהלת מחלוקת בין המפלגות בארה"ב, באופן שיכפה עליהם לבחור בין תמיכתם בישראל ובין כל סוגיה אחרת היקרה לליבם." ר': "[מצב העם היהודי](#)". עמ' 49.

מגמה זו גם מתבטאת במדינות אחרות. בבריטניה, ר':

Calamur, K. "The Rift Over Israel in Britain's Labor Party." ([The Atlantic](#), 28/04/2016).

Mendoza, A. "The New Special Relationship: The British Conservative Party and Israel." ([Fathom Journal](#), Summer 2015).

באוסטרליה, ר':

Goldberg, D. "Australia's Labor Party Wants to Ban Israel Trips for Its Members." ([Haaretz](#), 04/02/2016).

Pileggi, T. "Australia's Labor Party signals support for Palestinian state." ([The Times of Israel](#), 26/07/2015).

Goldberg, D. "Jewish Support Swinging Toward Liberal Party in Australian Election." ([Haaretz](#), 27/08/2013).

ר': Waxman, D. *Trouble in the Tribe*. (Princeton University Press, 2016). pp. 3-4.

כך, לדוגמה, הארגון היהודי Jewish Voice for Peace תומך רשמית באתרו בחרם כלכלי על מדינת ישראל. ר': [About JVP](#).

כיום עדיין "הקהילה היהודית בארה"ב היא שותף מרכזי במאבק בדה-לגיטימציה בקמפוסים." ר': "[מצב העם היהודי](#)". עמ' 12. אולם יהודים רבים יוצאים נגד התחושה כי עליהם לשמש שגרירים של מדינת ישראל בעתות מלחמה. ר': "[ערכים יהודים](#)". עמ' 11.

האוכלוסייה האורתודוקסית היא האוכלוסייה התומכת ביותר עבור מדינת ישראל והיא גם הזרם הקטן ביותר, אולם גודלה של האוכלוסייה יציב יחסית לעומת שאר הזרמים שמספרם הולך ופוחת. ר': Waxman, pp. 175, 208.

תחקירים של [mako](#) ומכון מולד טוענים שמדינת ישראל עמלה על יצירת שותפויות אסטרטגיות עם הנוצרים-האוונגליסטים. ר': גל, ש. "כך זורם כסף נוצרי ליהודה ושומרון." ([mako](#), 13/02/2015); שלזינגר, ל. "ישו זה כאן עלייתה והשפעתה של הברית הפוליטית בין הימין הישראלי לנצרות האוונגליסטית." ([מכון מולד](#), 12/02/2015).

ר': "So, is Israel a 'Unifying' Force or a 'Dividing' Issue for American Jews?" in [Israel - Unifying or Divisive?](#) p. 27.

מחקר של [המכון למדיניות העם היהודי](#) מזהיר את יהודי אירופה מבריתות פוליטיות עם הימין הקיצוני האירופי אולם "בשביל מדינת ישראל, שותפויות פרגמטיות עם מפלגות "ימין רדיקלי חדש" ועם מפלגות נוצריות פונדמנטליסטיות עשויות דווקא להתיישב היטב עם האינטרסים הלאומיים של ישראל, ולנוכח ההתפשטות הנרחבת של מסע הדה-לגיטימציה באירופה, אולי המדינה היהודית אינה יכולה להרשות לעצמה להיות בררנית מדי בגיוס בעלי ברית." ר': "[מצב העם היהודי](#)". עמ' 207.

סקר של [NRG](#) מראה כי 59% מהישראלים חושבים כי ההתרחקות של יהדות ארה"ב מישראל מסוכנת לביטחון המדינה. ר': "[סקר: 82% רוצים...](#)".

בנוסף, דב זקהיים, לשעבר תת-שר ההגנה האמריקאי טוען כי "הנתק הזה הוא בעיה לביטחונה הלאומי של ישראל, משום שהתרחקות של יהודי ארה"ב מישראל, כפי שמתבטאת כבר היום בתמיכתם בחרם על תוצרת ישראל, בהסכם עם איראן ובעמדת ממשל אובמה בעניין החלטת מועצת הביטחון - תביא לדעיכת תמיכת הממשל בארה"ב בישראל." ר': "לשמור על הקשר עם יהדות התפוצות – תוך שמירה על דמותה של ישראל." ([הודעות הכנסת](#), 11/01/2017).

"להתרחקות מהקהילה היהודית הליברלית הנמנית ברובה עם תומכי המפלגה הדמוקרטית, יש השלכות גם במישור הפוליטי הפנימי בארה"ב וליחסים עם הממשל שכבר ספגו פגיעה על רקע העימותים בנושא איראן, תהליך השלום והמשבר האישי בצמרת." ר': "[מצב העם היהודי](#)". עמ' 55.

שינוי זה יכול לכלול: מדיניות גלויה (הימנעות מהצבעות וטו לטובת ישראל), מדיניות סמויה (חוסר גיבוי סמוי לישראל, הפחתה או אי-העלאה של התמיכה התקציבית בישראל), ירידה ברמת שיתוף הפעולה הטכנולוגי בנושאים חשובים (כגון סייבר, כיפת ברזל וכו'), הפחתת כוחה של ישראל כגורם בעל משקל בסוגיות קריטיות, ופגיעה תדמיתית-ביטחונית בישראל, שכן במידה והקשרים בין ישראל וארה"ב יתרופפו, הדבר יפגע ב"רשת הביטחון" האמריקאית שארה"ב מספקת לישראל, ויכול לתמרץ גורמים שונים דוגמת ארגונים פלשתינאים אשר יריחו דם לפגוע בישראל.

דוגמה לכריכה בין זהות יהודית וישראל ניתן לראות כאן: "ברור כי יהודים הנוטים לקשר חזק לישראל הם בעיקר יהודים שרמת המחויבות הכללית שלהם לזהות היהודית גבוהה יותר. כמו כן נמצא קשר מובהק בין התופעה המתרחבת של נישואים מעורבים לבין היחלשות הקשר לישראל... מצד שני, ישנם גם מחקרים המצביעים על קשר בין עמדותיהם הפוליטיות של יהודים לבין מידת הקרבה שלהם לישראל." ר': "[מצב העם היהודי](#)". עמ' 121.

60 "אחד מאתגרי המדיניות הקשים ביותר שבפניהם ניצבת הקהילה היהודית האמריקאית הוא העובדה שה'אמצעי' שלה מתכווץ. 'האמצע היהודי' מורכב מיהודים החשים מחויבות עמוקה לעם היהודי ולקהילה היהודית, אך אינם בהכרח מחויבים לקיום מצוות או פרקטיקה דתית (אם כי הם משתייכים לבתי כנסת מהזרם הקונסרבטיבי או הרפורמי). בצד מחויבותם החזקה לעם היהודי, הם מעורבים באופן משמעותי גם בחיים האמריקאים בכללותם, ובממוצע, הם בעלי הכנסות גבוהות והישגים השכלתיים ומקצועיים גבוהים." ר': ["מצב העם היהודי"](#), עמ' 127.

61 במשך שנים רבות ישראל הייתה פרויקט מרכזי של העם היהודי כיוון שהקמת המדינה וביסוסה היו מטרות משותפות לכלל העם היהודי, לאור טראומת השואה והצורך לכוון בית לאומי. קשר זה מכונה בפי הרב דב בער סלובייצ'יק "ברית גורל". כיום נדרש עיסוק הדדי בברית הייעוד של מדינת ישראל ולא רק בברית הגורל שלה. להרחבה ר': נבון, ח. "תפישתו הציונית-דתית של הרב סלובייצ'יק." ["מכללת הרצוג-דעת: לימודי יהדות ורוח"](#), 18/02/2007. בנוסף, "במסגרת נרטיב המשבר הייתה אפוא התמיכה בישראל תגובה מובנת מאליה עבור יהודים בסיכון, הן בישראל הן בפזורה, ובה בעת היא הייתה גם השקעה בשימורו ובעתידו של העם היהודי." ר': הרטמן, ד. "ישראל ויהדות העולם: דרושה פרדיגמה חדשה." ["דרשני-כתב עת ישראלי להגות ותרבות יהודית"](#), קיץ 2011.

62 במונחים כלליים, הוגדר החינוך לעמיות כ"תהליך ההתערבות החינוכית הנדרש לצורך יצירת תודעה יהודית קולקטיבית, האוצרת בחובה מחויבות מעשית לקולקטיב היהודי וליצירה היהודית הקולקטיבית. להרחבה, ר': רביד ורפאלי, "חינוך לעמיות יהודית: חזון ומעשה." ["המרכז לחינוך לעמיות יהודית"](#), 2012.

63 ששון טוען כי כיום ישנו תפקיד ייחודי לשיתופי פעולה ישירים בין ישראלים לבין יהודים אמריקאים. ר': Sasson, p. 87.

64 כך למשל ארגון "הלל" שינה את הדגש שלו מארגון גלובלי יהודי-דתי לארגון המקדם עמיות יהודית, וארגון ה-Israeli American Council בלוס אנג'לס שינתה את המיקוד שלה מיצירת קהילה ישראלית בארה"ב בלבד, לחיזוק הקשר בין ישראלים בארה"ב לקהילה היהודית המקומית ולמדינת ישראל.

65 **תפקידה המנהיגותי של התפוצה הישראלית** – התפוצה הישראלית ברחבי העולם יכולה להיות גשר חי בשיקום מערכת היחסים בין מדינת ישראל והתפוצות. ישראלים רבים אשר קבעו את מושבם בתפוצות, עדיין מרגישים מחוברים למדינת ישראל, ורואים בה כבעלת משמעות עמוקה עבורם. בנוסף, מדובר בקהילה המכירה את המאפיינים של שני הצדדים ותוכל לזהות ולחבר דרך המכנים המשותפים, ומתוך כך לשמש כגשר לעיצוב הייעוד סביבו יוכלו מדינת ישראל והעם היהודי להתלכד ולפעול יחד.

66 **תפקידם המנהיגותי של "תכניות המשך"** – קהילות וארגוני בוגרים רבים קיימים בישראל, כולל מספר רב של שליחים בתפוצות לשעבר. בנוסף, תכניות שהות בישראל עבור יהודי התפוצות מתקיימות כבר מספר שנים. ארגונים שונים של מנהיגות, חינוך וערכים בישראל מנסים להתמודד עם השאלה כיצד לייצר ארגוני בוגרים משמעותיים, אשר יעצימו את החוויה החינוכית והאישית של המשתתפים וייצרו לה המשכיות. דווקא מיסוד של ארגוני בוגרים משמעותיים סביב האתגר של שמירה על אחדות העם היהודי, יכול לממש הרבה מהפוטנציאל הרדום של תכניות המשך אלו. בוגרי התוכניות, אשר חוו חוויה משמעותית בקרב קהילה יהודית אחרת או בהעמקה בתוכן יהודי, יכולים להיות גשר חי בין קהילות יהודיות.

67 להרחבה ר': "מדינת זיקה Kin State" ["מכון ראות"](#), 20/03/2008.

68 'חברה אזרחית יהודית' יכולה להתארגן במשותף (ישראלים ולא ישראלים) סביב ערכים משותפים למשל תיקון עולם.

69 ישנה חפיפה רבה בין נושאים בישראל המזיינים את הדה-לגיטימציה הבסיסית נגד ישראל ובין נושאים המביאים להתרחקותם של יהודים בתפוצות ממדינת ישראל.

70 הרב אריק יופה, שכיהן בעבר כמעט שני עשורים כנשיא התנועה הרפורמית בצפון אמריקה, אומר כי "לראש ממשלת ישראל אין קהל מינוניים אחד ומחוז בחירה אחד. יש לו העם בישראל והעם היהודי בעולם, ומתפקידו לדאוג, לתמוך ולטפח את כולם." ר': ["רבנים בארה"ב וישראל..."](#)

71 בשל כך, אמירתו של ראש הממשלה בנימין נתניהו "שואלים אותי האם לעד נחיה על חרבנו. כן.", גרמה לאי נוחות בקרב יהודים רבים בתפוצות. ר': ["The Jerusalem Post"](#), 29/10/2015. (Gordis, D. "A Dose of Nuance: Decency Is A National Security Interest.") בנוסף, לקראת הבחירות לנשיאות פרסמה המפלגה הרפובליקנית את מצע הבחירות שלה, מצע המציג עמדה שונה בנוגע לישראל, שאינה כוללת התייחסות לפתרון שתי מדינות. לדבריהם, היה ניסיון לעשות זאת עוד בשנת 2012, אולם היו אלו חברי ארגון AIPAC אשר מחו כנגד השינוי במצע, כיון שעקרונות שתי המדינות נחשב לעמדה עימה המרכז היהודי-אמריקאי מזדהה. ר': תיבון, א. "לא מתחייבים לפתרון שתי המדינות: האיש ששינה את המצע הרפובליקני." ["וואלה"](#), 14/07/2016.

72 ששון טוען כי ליהודים אמריקאים רבים יותר מבעבר אכפת מספיק מישראל כדי לפעול במטרה להשפיע על מדיניותה ואופייה. ר': Sasson, p. 163.

73 בעוד מרבית הישראלים פתוחים לקבל ביקורת כלשהי על מדיניות ישראל. סקר של [המכון למדיניות העם היהודי](#) משנת 2014 מראה כי 63% מהישראלים מתנגדים לאפשרות במסגרתה יהדות התפוצות תבחר לעצמה נציג אחד או יותר לכנסת שייצג את דעותיהם. ר': "Jewish And Democratic: Perspectives From World Jewry" ["המכון למדיניות העם היהודי"](#), 2014) עמ' 61.

74 קרואטיה היא דוגמה למדינה שמעניקה אזרחות מלאה, לרבות זכות הצבעה, לכלל חברי הפזורה הקרואטית בכל מדינה בה הם מצויים – ללא התניות ודרושות במטרה לקבל ולשמר את הזכויות הללו. להרחבה ר': ["מדינת זיקה"](#).

75 רוב גדול של יהודי התפוצות חושבים שישראל צריכה לקחת בחשבון את דעותיהם בעת קבלת החלטות כיון שהם מושפעים מהחלטות אלו, אפילו במהלך קבלת החלטות במהלך סכסוך מזוין. ר': ["מצב העם היהודי"](#), עמ' 41–46.

76 אחד העם, אמת מארץ ישראל. נדפס ב"המליץ" י"ג – כ"ד סיון תרנ"א.

רשימת מקורות

- "91% מהציבור חושבים שישראל צריכה לעזור לקהילות יהודיות בחו"ל במצב של מצוקה כמו אנטישמיות." ["הסוכנות היהודית-חדשות"](#), 20/03/2012.
- אברהם, צ. "למרות הכל: מי האנשים שעדיין בוחרים לעשות עלייה?" [mako](#), 27/07/2016.
- אחד העם, *אמת מארץ ישראל*. נדפס ב"*המליץ*" י"ג – כ"ד סיון תרנ"א.
- "אמנה חדשה בין ישראל והעולם היהודי: מלאומיות לעמיות." [מכון ראות](#), 2010.
- בנט, נ. "רוגל אתה חותר תחת קיומנו." [הארץ](#), 10/07/2016.
- גבזון, ר. "המדינה היהודית: הצדקה עקרונית ודמותה הרצויה." [תכלת](#), סתיו 2002.
- גבזון, ר. "תנאים לשגשוגה של מדינת ישראל; באין חזון יפרע עם: מטרת על לישראל ונגזרותיה." [מוסד שמואל נאמן](#), 2006.
- גולן, א. "אם הצינונות היא מקלט, יש מקומות בטוחים יותר." [NRG](#), 09/02/2016.
- גל, ש. "כך זורם כסף נוצרי ליהודה ושומרון." [mako](#), 13/02/2015.
- ה"אקונומיסט": ישראל מאבדת את ידידה." [Ynet](#), 24/05/2015.
- "הרב הראשי של מקסיקו: ברגע שנתניהו צייץ החלה אנטישמיות." [גלובס](#), 30/01/2017.
- הרטמן, ד. "ישראל ויהדות העולם: דרושה פרדיגמה חדשה." [דרשני-כתב עת ישראלי להגות ותרבות יהודית](#), קיץ 2011.
- ["חוק העונשין הישראלי"](#)
- "יהדות ארה"ב ממשיכה להביע תמיכה חזקה בישראל." [Press פקטיבה](#), 05/06/2011.
- כהנא, א. "ממשלת ישראל מודאגת: העם היהודי בסכנה." [NRG](#), 10/02/2013.
- "לשמור על הקשר עם יהדות התפוצות – תוך שמירה על דמותה של ישראל." [הודעות הכנסת](#), 11/01/2017.
- "מדינת זיקה." [מכון ראות](#) (Kin State), 20/03/2008.
- מלץ, ג. "ראש הפדרציה היהודית בלוס אנג'לס: צעדי הממשלה נגד ה-BDS גורמים יותר נזק מתועלת." [הארץ](#), 14/03/2016.
- נבון, ח. "תפישתו הציונית-דתית של הרב סולובייצ'יק." [מכללת הרצוג-דעת: לימודי יהדות ורוח](#), 18/02/2007.
- פישר, ש. "מצב העם היהודי, הערכה שנתית: 2014-2015." [המכון למדיניות העם היהודי](#), 2015.
- פלד, ס. "יציאת צרפת: התגברות הטרור מדגישה את קונפליקט הזהות של יהדות צרפת." [Nana10](#), 11/07/2016.
- פרקש, ט. "רסיסי רקטות על יהדות התפוצות: 'מרגישים על סף פוגרום'." [Ynet](#), 14/07/2014.
- צזנה, ש. "סקר: 79% מהציבור רואים בישראל אחראית לביטחון יהודי העולם." [ישראל היום](#), 10/08/2016.
- קליין, צ. "האם הקהילה היהודית בארה"ב בדרך להתפרק?" [NRG](#), 07/05/2016.
- קליין, צ. "השרים אישרו: שבוע חיזוק הקשר ליהודי התפוצות." [NRG](#), 10/07/2016.
- קליין, צ. "מיהו מגייר." [מקור ראשון](#), 07/27/2016.
- קליין, צ. "סקר: 82% רוצים שרפורמים ירגישו בנוח בכותל." [NRG](#), 26/11/2015.
- קליין הלוי, י. "הטעות של בן-גוריון." [דרשני-כתב עת ישראלי להגות ותרבות יהודית](#), קיץ 2011.
- ריבד ורפאלי, "חינוך לעמיות יהודית: חזון ומעשה." [המרכז לחינוך לעמיות יהודית](#), 2012.
- רוזנר, י. "קיר מריבה": המחאה של יהודי אמריקה בעקבות מעצרי נשות הכותל." [Nana10](#), 05/06/2016.
- רוזנר והרצוג, "ערכים יהודים ושימוש בכוח על ידי ישראל בעימות המזויין: עמדות העולם היהודי." [המכון למדיניות העם היהודי](#), 2015.

- רוט-טולדנו ושפר, מי מנהיג? על יחסי ישראל והתפוצה היהודית. [מכון ון ליר / הוצאת הקיבוץ המאוחד](#), 2006.
- שלג, י. "כבר לא תלויים בכם: ישראל בעלייה הגולה בירידה." [NRG](#), 04/06/2013.
- שלינגר, ל. "ישו זה כאן - עלייתה והשפעתה של הברית הפוליטית בין הימין הישראלי לנצרות האוונגליסטית." [מכון מולד](#), 12/02/2015.
- שמיר, ש. "רבנים בארה"ב וישראל מודאגים מהגזענות נגדם: 'לא רק דתי.'" [מעריב](#), 28/07/2016.
- תיבון, א. "לא מתחייבים לפתרון שתי המדינות: האיש ששינה את המצע הרפובליקני." [וואלה](#), 14/07/2016.
- "Audit of Anti-Semitic Incidents." [ADL](#), 2015.
- Barnett, M. *The Star and the Stripes*. **Princeton University Press**, 2016.
- Borschel-Dan, A. "What Happens When Two Jews Means Two Different Peoplehoods?" [The Times of Israel](#), 14/03/2016.
- Calamur, K. "The Rift Over Israel in Britain's Labor Party." [The Atlantic](#), 28/04/2016.
- Cohen and Kelman, "Beyond Distancing: Young Adult American Jews and Their Alienation from Israel." [The Jewish Identity Project](#), 2007.
- Gitlin and Cohen, "On The Iran Deal, American Jewish 'Leaders' Don't Speak For Most Jews." [The Washington Post](#), 14/08/2015.
- Goldberg, D. "Australia's Labor Party Wants to Ban Israel Trips for Its Members." [Haaretz](#), 04/02/2016.
- Goldberg, D. "Jewish Support Swinging Toward Liberal Party in Australian Election." [Haaretz](#), 27/08/2013.
- Gordis, D. "A Dose Of Nuance: Decency Is A National Security Interest." [The Jerusalem Post](#), 29/10/2015.
- "Israel's Religiously Divided Society." [Pew Research Center](#), 08/03/2016.
- "Jewish And Democratic: Perspectives From World Jewry." [JPPI](#), 2014.
- Kosmin, B. "Findings of the Third Survey of European Jewish Leaders." [JDC's International Centre for Community Development](#), 28/02/2016.
- Kramer, M. "Unspoken Reasons for the American Jewish Distancing from Israel." [Mosaic](#), 14/04/2016.
- Mandel, B. "After Orthodox-Only Mikveh Law, Time To Rein In the Israeli Rabbinate." [The Forward](#), 29/07/2016.
- Margolese, F. *Off The Derech*. **CreateSpace Independent Publishing Platform**, 2005.
- Mendoza, A. "The New Special Relationship: The British Conservative Party and Israel." [Fathom Journal](#), Summer 2015.
- Muravchik, J. *Making David Into Goliath: How the World Turned Against Israel*. **Encounter Books**, 2014.
- Pileggi, T. "Australia's Labor Party Signals Support For Palestinian State." [The Times of Israel](#), 26/07/2015.
- Pinkas, A. "Israel - a Unifying or a Divisive Issue Among American Jews?" [University of Haifa and Ruderman Family Foundation](#), January 2017.
- "PM Netanyahu's Rosh Hashana Greeting." [YouTube-IsraeliPM](#), 22/09/2014.
- Sarna, J. *American Judaism*. **Yale University Press**, 2004.
- Sarna, J. "The Economic Downturn and the Future of Jewish Communities." [Institute for Jewish Policy Research](#), 09/2009.
- Sasson, T. *The New American Zionism*. **NYU Press**, 2013.
- Shayshon, E. "To Help Israel, Jews Must Broaden The Tent." [JTA](#), 14/08/2011.
- Sichel, J. "At Federation's General Assembly, Grappling with Less Authority and More Division." [Jewish Journal](#), 10/11/2015.

Speyer, L. "Pew Poll: Sympathy for Palestinians among American Millennials Sees Dramatic Rise." [The Algemeiner](#), 05/05/2016.

"Statements by Prime Minister David Ben-Gurion and Mr. Jacob Blaustein on the Relationship Between Israel and American Jews." In *Vigilant Brotherhood*, [American Jewish Committee](#), 1961.

Wasserstein, B. *Vanishing Diaspora*. **Harvard University Press**, 1997.

Waxman, D. *Trouble in the Tribe*. **Princeton University Press**, 2016.

"Yehuda Kurtzer: American Jewish Engagement with Israel." [YouTube-Shalom Hartman Institute](#), 16/06/2016.

סוף.